

**Leppävirta
Oravikoski-Paukarlahti-Kotalahti
osayleiskaava-alueen
sekä vt. 5:n linjauksen
muinaisjäännösinventointi
2011**

**Timo Jussila
Tapani Rostedt
Hannu Poutiainen**

Kustantaja: Leppävirran kunta

Sisältö:

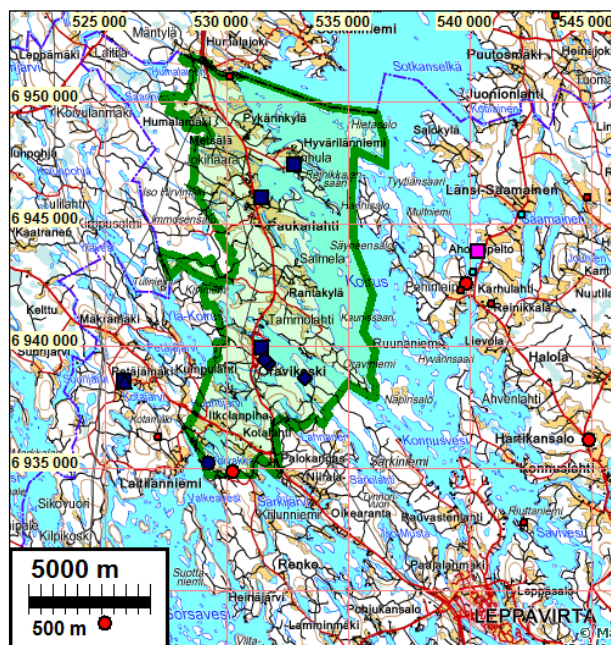
Perustiedot	2
Yleiskartta	3
Inventointi	4
Muinaisjäännökset	6
LEPPÄVIRTA 64 UKKOKANGAS.....	6
LEPPÄVIRTA 71 RISTOLAN KARSIKKOKALLIO	8
LEPPÄVIRTA 72 OLLILANMÄKI	12
LEPPÄVIRTA 73 ORAVILAHTI SE.....	15
LEPPÄVIRTA 74 SORMUSMÄKI	16
LEPPÄVIRTA 75 ORVIKOSKEN MYLLYKANAVA	20
LEPPÄVIRTA 76 ORVIKOSKEN MYLLY	24
LEPPÄVIRTA 77 ORAVILAHDEN KALMOSAARI	28
Vanha ”Kainuuntie” ja ”Kuninkaantie”	29
1700-luvun tielinja Kuopiosta Leppävirralle.....	29
Löytöpaikat	47

Kansikuva: Tyypillistä rantamaastoa ja maisemaa Oravilahden länsipuolella

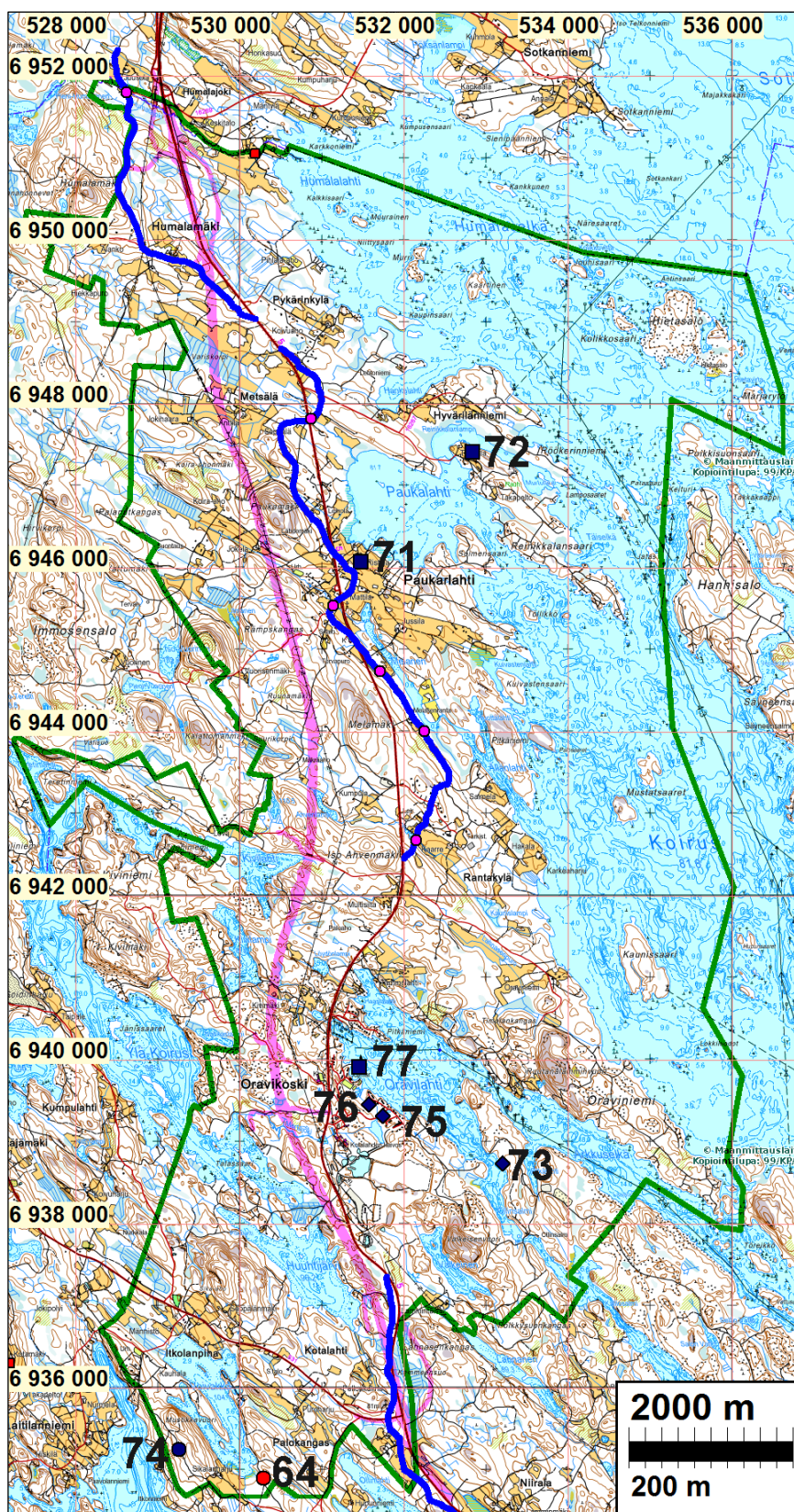
Perustiedot

- Alue:* Oravikoski-Paukarlahti-Kotalahti yleiskaava-alue, sen sisällä lisäksi erikseen vt. 5:n uusi suunniteltu linjaus..
- Tarkoitus:* Tarkistaa onko alueella muinaisjäännöksiä. Etsiä uusia muinaisjäännöksiä.
- Työaika:* Kenttätöaika: 5.-12.6.2011.
- Kustantaja:* Leppävirran kunta
- Tekijät:* Mikrolitti Oy, Timo Jussila. Maastotyössä mukana lisäksi Tapani Rostedt ja Hannu Poutiainen sekä harjoittelijana Janne Kinnunen.
- Tulokset:* Alueelta tunnettiin ennestään yksi kivikautinen asuinpaikka Voivakka-järven rannalta, sekä yksi kiviesineen löytöpaikka aivan alueen pohjoisrajalta. Alueelta ei löydetty esihistoriallisia muinaisjäännöksiä vaikka paikoin topografia ja maasto olisi ollut hyvä sellaisille. Alueen halki kulkee ns. vanha Kainuuntie jonka 1700 luvun linjaus on kahtena osana yhtenäisenä jäljellä kylä-, metsä- ja tilusteinä. Alueella havaittiin yksi hiilimiilu, yksi 1700-luvun ehjänä arkeologisoitunut torpanpaikka, yksi tunnistamaton kivirakenne, kalliopiirros (hist.), sekä myllyn paikka ja sahamyllynkanava.

Tutkimusalue rajattu vihreällä,
muinaisjäännökset eri symbolein

Yleiskartta

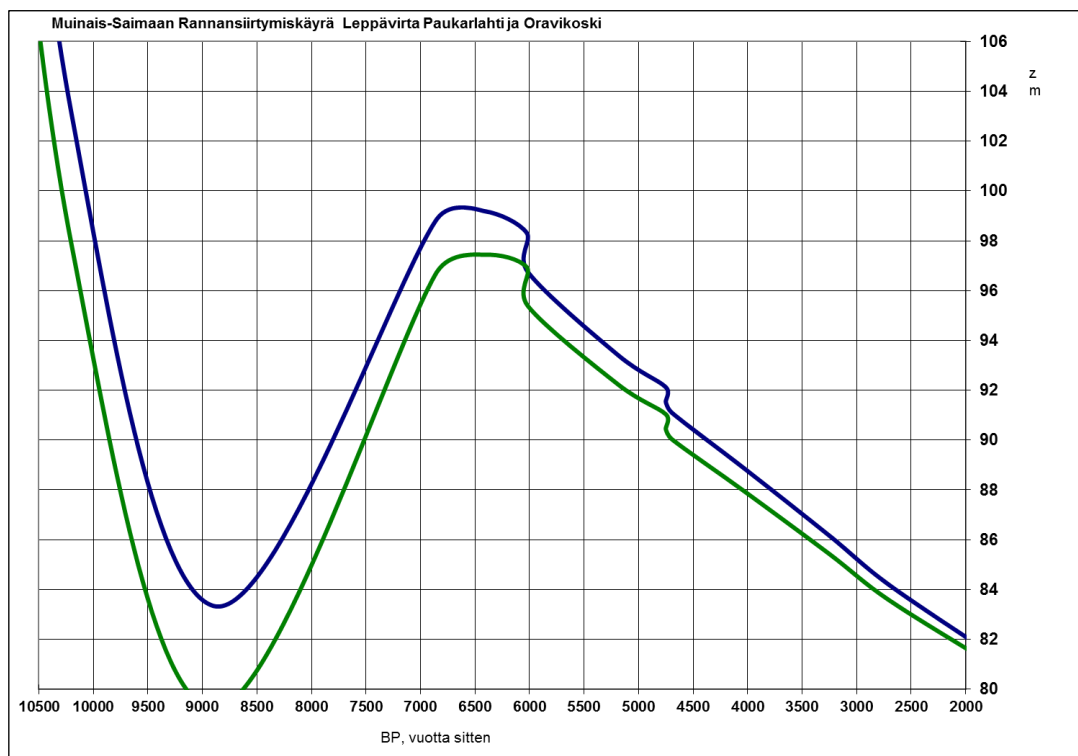

Tutkimusalue rajattu vihreällä. Vt. 5:n suunniteltu uusi tielinjaus sinipunaisella. Raportissa käsitellyt muinaisjännökset numeroiduin symbolein (numero viittaa raportin kohdenumeroon). Vanha 1700-luvun tielinjan säilyneet osat (muinaisjännös) sinisellä ja siinä ovat kivetyt sillat ja rummut sinipunaisella pisteellä.

Inventointi

Inventoinnin tutkimusalue oli tilaajan rajaama Oravikoski-Paukarlahti-Kotalahti yleiskaava-alue. Alueen sisällä tarkastettiin uusi, suunniteltu viitostien linjaus uusine liittymineen. Maastotyö suoritettiin kesäkuun alussa 2011. Työn teki kaksi arkeologiryhmää Timo Jussila ja Tapani Rostedt ja toisessa ryhmässä Hannu Poutiainen ja harjoittelija Janne Kinnunen ja yhtenä päivänä Tapani Rostedt. Parina päivänä maastossa oli Timo Jussila yksin. Olosuhteet maastotyöaikana olivat inventoinnin kannalta erinomaiset – muutoin paitsi peltoalueiden osalta, jotka - mikäli viljelyksessä – olivat oraalla ja rutikuivia. Peltojen läpikäynti jäi vähäiseksi. Pihamaita ei tutkittu.

Maastotyö keskittyi järvien ja vesistöjen rantojen tuntumaan sekä alueille jonne Muinais-Saimaa on ulottunut. Käytännössä se tarkoittaa että maastossa tarkemmin tutkittiin alueita jotka ovat nykyrannan ja n. 100 m korkeustason välillä. Toki kulkiessa tarkkailtiin myös ylempiä maastoja mutta ei systemaattisesti muualla kuin uuden 5. tien linjauksella ja yli 104 m tasolla olevan Voivakka järven alueella. Muinais-Saimaan aikavälille 4600-4000 eKr. ajoittuva korkein ranta on Paukarlahdella n. 99 m ja Oravikoskella hieman alle 98 m korkeustasoilla.

Periaatteessa alueelta voisi löytää myös varhaisen Ancylusjärven (Itämeren vaihe n. 8900-7200 eKr.) rannalla sijaitsevia varhaismesoliittisia asuinpaikkoja noin korkeusväliä 100-108 m. Ancylusaikaisille asuinpaikoille ”tyypillistä” tai näkemykseni mukaan ”sopivaa” maastoa en kuitenkaan tutkimusalueella havainnut.

Alueen maasto on vaihtelevaa – pääosin varsin kivikkoista hiekka- tai siltimoreenia, sekä kallioita. Alueen eteläosa, Oravilahden ympäristö erityisen kivikkoinen, louhikkoinen, samoin alueen pohjoisreunalla oleva Hietasalon saari (missä ei nyt käyty). Hyvät pyyntikulttuurin asuinpaikka- maastot ovat alueella vähäiset. Kivikkoisessa moreenipohjaisessa maastossa voi olla siellä täällä vähäkivisempiä, suppea-alaisille muinaisille asuinpaikoille sopivia maastonkohtia. Sellaisen havaitseminen ja paikalle osuminen on sattuman varassa. Rantoja kuljettaessa muutamia tällaisia paikkoja tavattiin mutta koekuopituksessa ei havaittu mitään esihistoriaan viittaavaa.

Laajempia arkeologin kannalta hyviä – tasaisia, vähäkivisiä ja hiekkamaaperäisiä – maastoja alueella havaittiin Paukarlahden ja Rantakylän välillä sekä hieman suppeampi Humalamäen kylän etelä-koillispuolella (kartalla mm. Hiekkapelto). Melasen länsirannalla on laaja rannansuuntainen hiekkakerrostuma Muinais-Saimaan korkeustasoilla. Se jatkuu Melasen eteläpuolella Rantakylän Kaunislammelle ja Muinais-Saimaan korkeimman rannan tason vaiheilla (95-100 m) vielä Lahnasenpuron varsille Kaunislammen länsipuolelle. Sen jälkeen kun alueen muita maastoja ja rantoja oli muutama päivä ”turhaan” kuljettu hyviä tai edes välttäviä muinaisjäännösmaastoja etsien (joita ei juurikaan havaittu) keskittyi toinen ryhmä em. hiekkamaaperäisen alueiden tarkempaan tutkimiseen. Melasen rannoilta Lahnasenpurolle ulottuvalla (paikoin katkonaisella) hiekkamaaperäalueella (siis pintamaaperä hiekkaa, joka ei välttämättä näy maaperäkartalla – kyseessä usein Muinais-Saimaan virtausten lajittelema ja kerrostama rantahiekka) tehtiin monin paikoin hyvin intensiivistä, lähes systemaattista koekuopitusta Muinais-Saimaan rantatörmien äärellä, maastoissa ja topografiassa jossa ”kuuluisi” sijaita kivikautinen asuinpaikka. Missään ei havaittu minkäänlaista merkkiä esihistoriasta – edes palaneita kiviä. Kohtuullisen hyvää pyyntikulttuurin asuinpaikka maastoa havaittiin parin sadan metrin matkalla myös Mertajoen pohjoisrannalla. Tämä maasto oli hakattu ja laikutettu – mitään merkkejä esihistoriasta ei havaittu. Muutoin Mertajoen, sekä Ylä-Koiruksen ja Huuhtijärven rannat ovat hyvin kivistä maastoa. Huuhtijärvi ja Ylä-Koirus (n. 96 m tasolla nyt) ovat olleet lyhyen aikaa Muinais-Saimaan osana, sen jälkeen Huuhtijärvi ja Ylä-Koiruksen eteläisin lahti ovat olleet transgressiivisia ja käytännössä rantasidonnoisia muinaisjäännöksiä voi löytää vain aivan nykyisen rannan tuntumasta tai rantavedestä. Laajempi muinaisen vesistön tuntumassa oleva hiekkamaaperäalue on Voivakan länsirannalla kulkeva harju. Se on kuitenkin lähes kokonaan kaivettu pois rantaa myöten, eikä hyvin suppeilla jäljelle jääneillä rannanpätkillä havaittu merkkejä esihistoriasta. Alueen ainoa tunnettu kivikautinen asuinpaikka (tai sen rippeet) sijaitsevat tällä harjulla, Voivakan eteläpäässä. Koko tutkimusalueelta tunnetaan vain kaksi kivikautista irtolöytöä, aivan tutkimusalueen pohjoisreunalla Humalajoen varrella. Kyseessä ovat ilmeisesti veteen hukatut esineet. Rantakallioita tarkastettiin pistokokein ja muutoinkin rantoja kuljettaessa lapinraunioiden varalta. Niitä ei missään havaittu. Tämän laajuisilta ja nyt tutkitun kaltaisilta alueilta on vastaavilla ja huomattavasti vähemmän intensiivisillä tutkimusmenetelmillä yleensä esihistoriallisia muinaisjäännöksiä löydetty. Voiko nyt kyseessä olla sattuma ja ”huono onni” vai onko alue todellakin ollut kivikaudella lähes asumaton tai poikkeuksellisen harvasti asuttu? Jos on, niin miksi?

Viime aikoina Museoviranomaiset ovat kiinnittäneet erityistä huomiota vanhojen teiden ja tielinjojen suojeluun, tarkastamiseen ja esittämiseen inventoinneissa. Vanha 1700-luvun Kuopio-Juva (ns. Kainuuntie tai Kuninkaantie) käytiin läpi. Uusi, vielä rakentamaton viitostien linjaus käytiin erikseen läpi maastossa. Koko tielinjausta ei arkeologisessa mielessä ollut syytä tarkastaa – kivikkoiset ja syrjäiset metsämaastot, missä mitään tunnettua jäännöstä ei ollut odotettavissa jätettiin muutamien pistokokeiden varaan tai käytiin toteamassa että kyseisessä maastossa on arkeologin turha enempää kulkea. Uuden viitostien linjauksen tarkastus keskittyi paikoille missä tielinja kulkee lähellä järven rantaa, ylittää joen tai puron, tai kulkee Muinais-Saimaan korkeimman rannan alapuolisella korkeustasolla. Joka tapauksessa joka paikassa tarkastettiin arkeologin kannalta otollisen oloiset maastot missä sellaisia havaittiin tai epäiltiin olevan. Uuden viitostien linjaukselta ei havaittu muita muinaisjäännöksiä kuin em. vanhan Kainuuntien linjausta, jota uusi tie tulee muutamien paikoin leikkaamaan.

Porvoo 4.8.2011

Timo Jussila

Lähteitä:

Lappalainen, Ericson Wolke, Pylkkänen 2008: Suomen sodan historia 1808-1809. SKS
Leppävirran historia I (Sarvas & Hovi, 1988) ja Leppävirran historia 2 (Hovi 1995). Leppävirran kunta.

Kokkonen Jouko (toim.) 2002: Kotalahti ajan virrassa. Kirjoittajat ja Kotalahden kylähistoriikkitoimikunta. Paukarlahden historiaa., http://www.paukarlahti.fi/Paukarlahden_historiaa.pdf
 Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790. SKS, Atlasart. Toim. Harju & Lappalainen 2010.
 Suomen karttakirja 1799, C.P. Hällströmin Suomi-kartasto. Genimap 2005.
 Suomen karttakirja 1920. Näköispainos, Genimap 2004.
 Suomi yleiskartta 1:400 000. Maanmittauslaitos 1950.

Lisäksi käytiin läpi vanhoja karttoja (isojako) kansallisarkistossa, mutta niistä ei juuri hyötyä tässä työssä. 1800-luvun pitäjänkartat digitaaliarkistosta, www.narc.fi

Muinaisjännökset

LEPPÄVIRTA 64 UKKOKANGAS

Mjtnunnus: 420010037

Rauh.lk: 2

Ajoitus: kivikautinen

Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6934 893 E: 530 287
 X: 6937 800 Y: 3530 470

Tutkijat: Pesonen P 1998 inventointi, Jussila & Rostedt 2011 inventointi

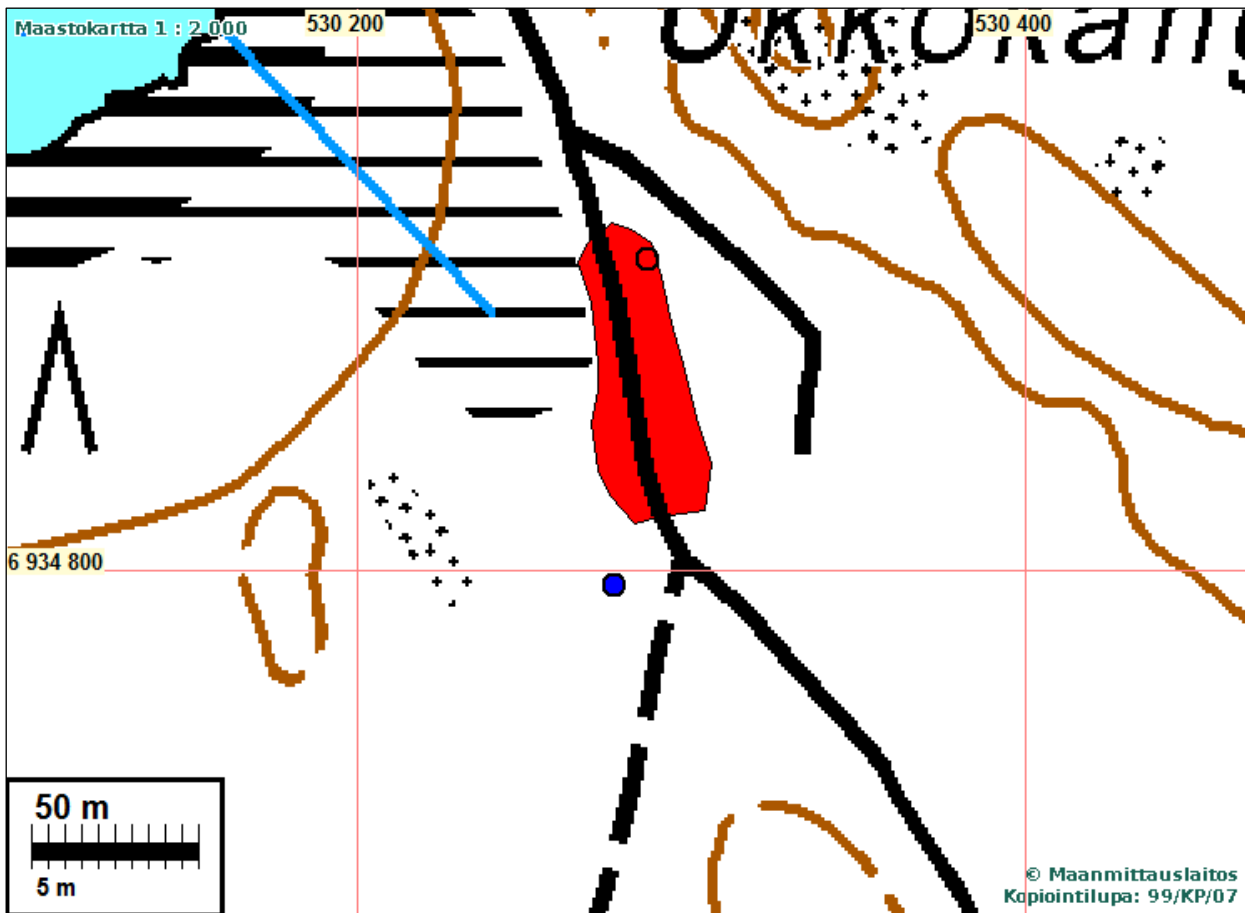
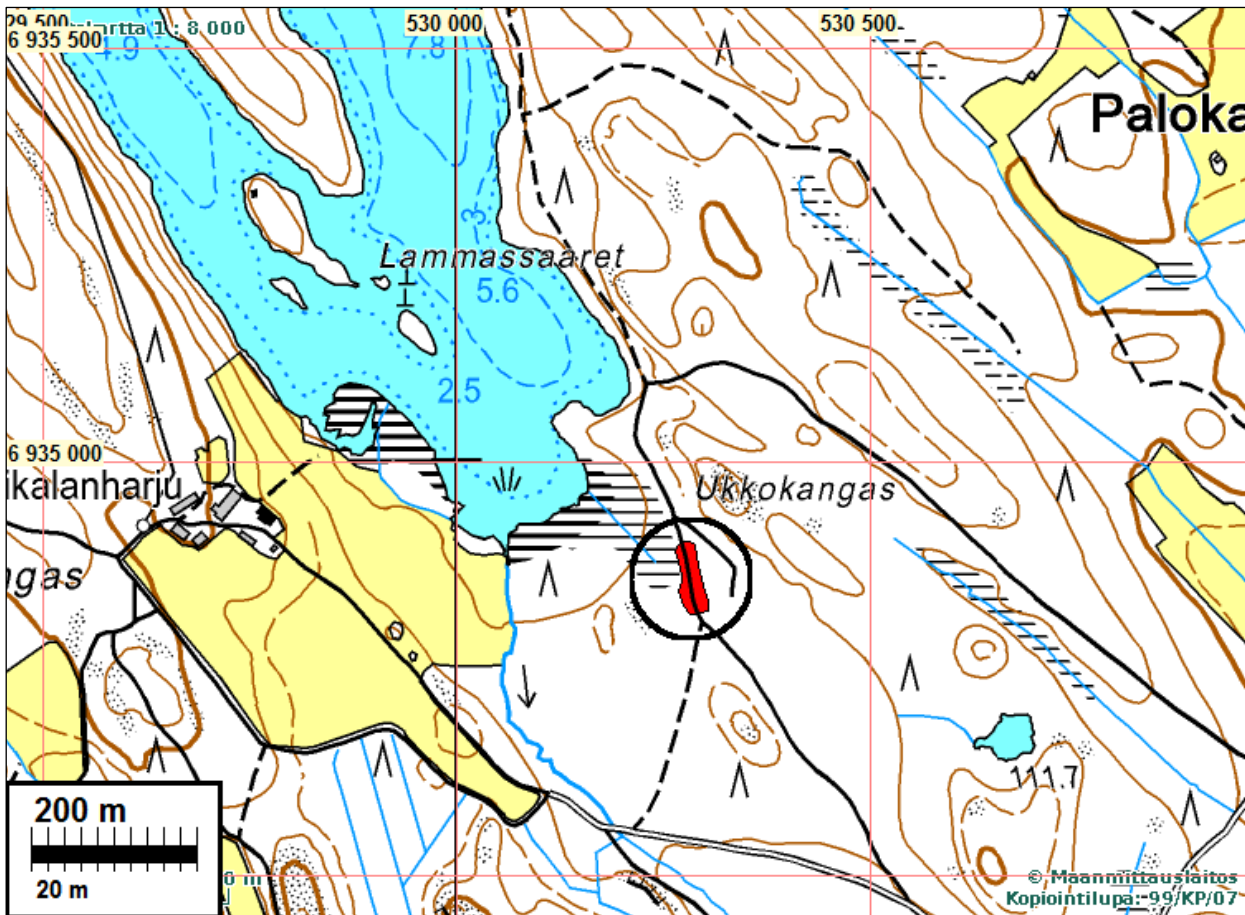
Sijainti: Paikka sijaitsee Leppävirran kirkosta 11,8 km luoteeseen, Voivakka-järven eteläpään kaakkoispuolella, suon ja hiekkakuopan välillä, tien varrella.

Huomiot: Pesonen P 1998: "Ukkokangas on Voivakka-järven itärannalla oleva hiekkaharju, joka alkanee etelästä Särkijärven rannalta ja jatkuu Voivakan jälkeen Ylä-Koiruksen ja Petäjäjärven rannoilla. Asuinpaikka sijaitsee aivan Voivakka-järven etelärannalla, soistuneen rantametsän ja hiekkakuopan välisellä alueella, järven rantaa kulkevan metsäautotien tuntumassa. Löydöt on kerätty tien penkoista hiekkakuopan pohjoisreunan kohdalta lähtien n. 50-100 m etelään. Hiekkakuopan ja tien välissä on kaksi hieman epämääräisen muotoista painannetta, molemmat halkaisijaltaan n. 4 m, jotka saattavat liittyä asuinpaikkaan. Näistä vielä 100 m etelään, Sikalanharjun tielle johtavan polun laidassa on yksi, kaksi metriä halkaisijaltaan oleva painanne, joka saattaa olla pyyntikuoppa. Ukkokankaan asuinpaikka on sikäli mielenkiintoinen, että se sijaitsee pienen järven rannalla, joka ei koskaan ole kuulunut Suursaimaan altaaseen. Asuinpaikka saattaa olla jopa mesoliittinen." (Lähde muinaisjännösrekisteri)

Jussila 2011:

Emme havainneet asuinpaikan merkkejä tien varresta mistä Pesonen tehnyt löytöjä. Emme penkoneet oja - näkyvissä ei sattunut nyt olemaan mitään löytöjä. Asuinpaikka on suosta, entisestä järvenrannasta loivasti kohoavalla kankaalla. Tie on ilmeisesti tuhonnut osan asuinpaikkaa. Asuinpaikkaa lienee jäljellä n. 10-15 m välisellä koskemattomalla alalla tien ja hiekkakuopan välillä. Emme havainneet alueella painanteita - osa alueesta tiheän vesakon peittämää. Pesosen pyyntikuopaksi epäilemä kuoppa on mielestäni resentti (nykyaikainen) maanottokuoppa tien laidalla (paikassa: N 6934795 E 530278).

Paikan rajaus on karkea arvio.

Pyyntikuopaksi oletettu kuoppa =sininen piste

Asuinpaikka-alueita tien varrella, pohjoiseen

Pyyntikuopaksi epäilty kuoppa.

LEPPÄVIRTA 71 RISTOLAN KARSIKKOKALLIO

Mjtunnus:

Rauh.lk: 2

Ajoitus: historiallinen

Laji: kuva: kalliopiiirros

Koordin: N: 6946 062 E: 531 480 Z: 90

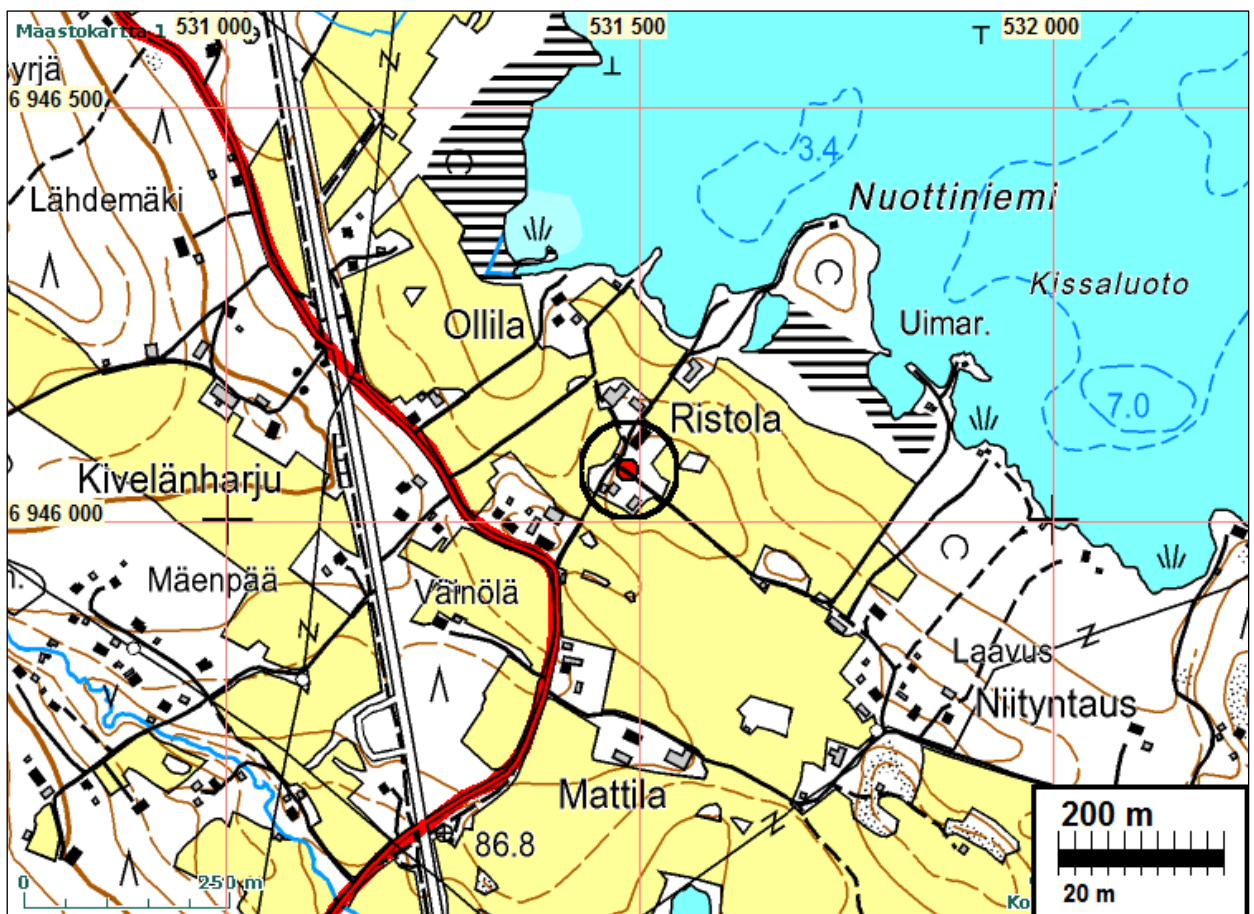
X: 6948 973 Y: 3531 663

Tutkijat: Jussila & Rostedt 2011 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Leppävuiran kirkosta 19,3 km luoteeseen, Paukarlahden kylässä, Ristolán talon lounaispuolella 27 m, taloon ja kaakkoon rantaan ja Niityntaukseen menevän kylätien risteyksestä n. 12 m kaakkoon rantaan menevän tien koillisreunalla olevassa kalliossa

Huomiot: Paikalla on laakea pieni kalliopaljastuma joka laskee loivasti sorapintaisen kylätien alle. Aivan tien reunalla on kalliossa siihen uurrettuja piirroksia: kolme tai neljä kirkonpäädyn muotoista kehystä joiden harjalla ristit. Kehysten sisään on uurrettu nimikirjaimet ja vuosilukuja. Kaksi kehystä on rinnakkain tien reunalla, kallion alaosassa ja kaksi niiden yläpuolella. Yläpuolisista ylin on epäselvä eikä kehystä erotu. Ylhäällä vasemmalla, edellisen alapuolella: ristin alla 1880, sen alla mahdollisesti kaiveruksia joista ei saa selvää. Ylhäällä oikealla: 1882 ja alla kirjaimet IHK (K on epäselvä). Alhaalla vasemmalla MTK, S 1/4 1816, K 8/11 (11 epäselvä) 1888. Alhaalla oikealla nimikirjaimet ja alla vuosilukuja - näistä ei saa kunnolla selvää mutta viimeinen luku on ilmeisesti 1894. Sitä näyttäisi edeltävän syntymäaika ja tämä siis olisi kuolinvuosi. Tämä jälkimmäinen on osin hioutunut epäselväksi.

Kyseessä on ilmeisesti hautajaisaaton vainajan muistoksi kaivertamat kuolinilmoitukset. Kaiverukset ovat aivan tien laidalla ja alimpien osien päällä on nastarenkaiden tekemiä naarmuja. Kaiverukset ovat uhanalaisia - niitä uhkaa liikenteen - renkaiden - aiheuttama kallion naarmuuntuminen ja kulutus. Voisiko kohdalle tehdä pienen aitauksen tms. tien reunalle?

Uurrokset kalliopinnassa heti tien laidalta alkaen. Kuvattu kaakkoon.

Uurroskallio kuvan keskellä tien oik. puolella. Kuvattu luoteeseen

uurrokset

Ylin uurros

LEPPÄVIRTA 72 OLLILANMÄKI

Mjtunnus:

Rauh.lk: 2

Ajoitus: historiallinen

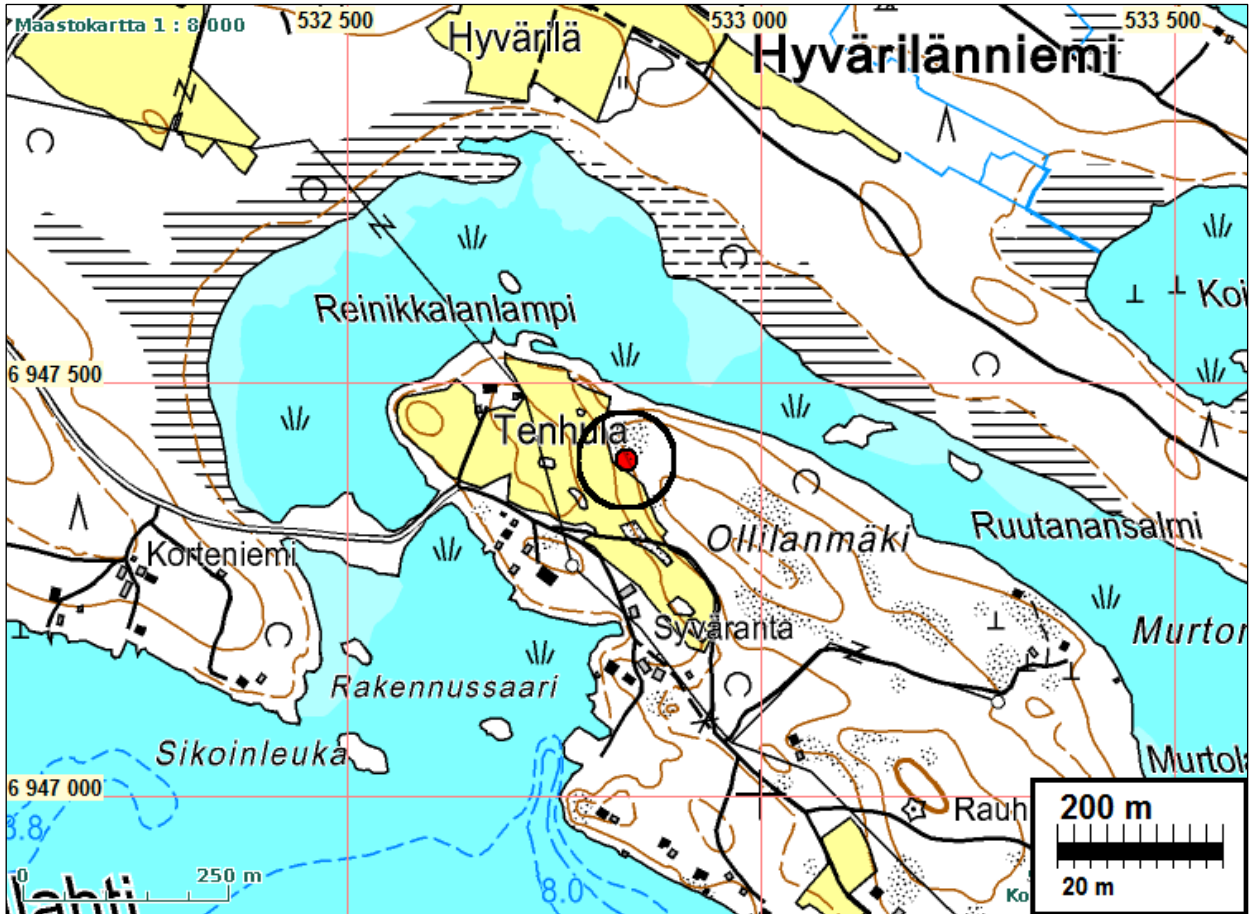
Laji: muu: kivrakenne

Koordin: N: 6947 405 E: 532 837
X: 6950 317 Y: 3533 021

Tutkijat: Jussila & Rostedt 2011 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Leppävirran kirkosta 19,9 km pohjoiseen, Paukarlahden koillispuolella olevan Reinikkalansaaren pohjoispäässä, Tenhulan talon itäpuolella, pellon itäpuolella mäenrinteessä.

Huomiot: Pellon itäpuolella runsaan 10 m etäisyydellä pellon reunasta on rinteessä kivrakenne joka muistuttaa muodoltaan talon perustaa. Rakenne on kuitenkin jyrkähkössä rinteessä joten rakennuksenperusta se ei kuitenkaan voine olla, ennemminkin jonkinlainen aitaus. Se on ladottu 20-40 cm kokoisista luonnonkivistä, rakennelman leveys 0,7-1 m ja korkeus puolisen metriä. Se on nelisivuinen mutta pari sivua ovat hieman kaarevia. Koko n. 10 x 12 m.

Kivirakennetta ylärinteestä pellon suuntaan.

LEPPÄVIRTA 73 ORAVILAHTI SE

Mjtunnus:

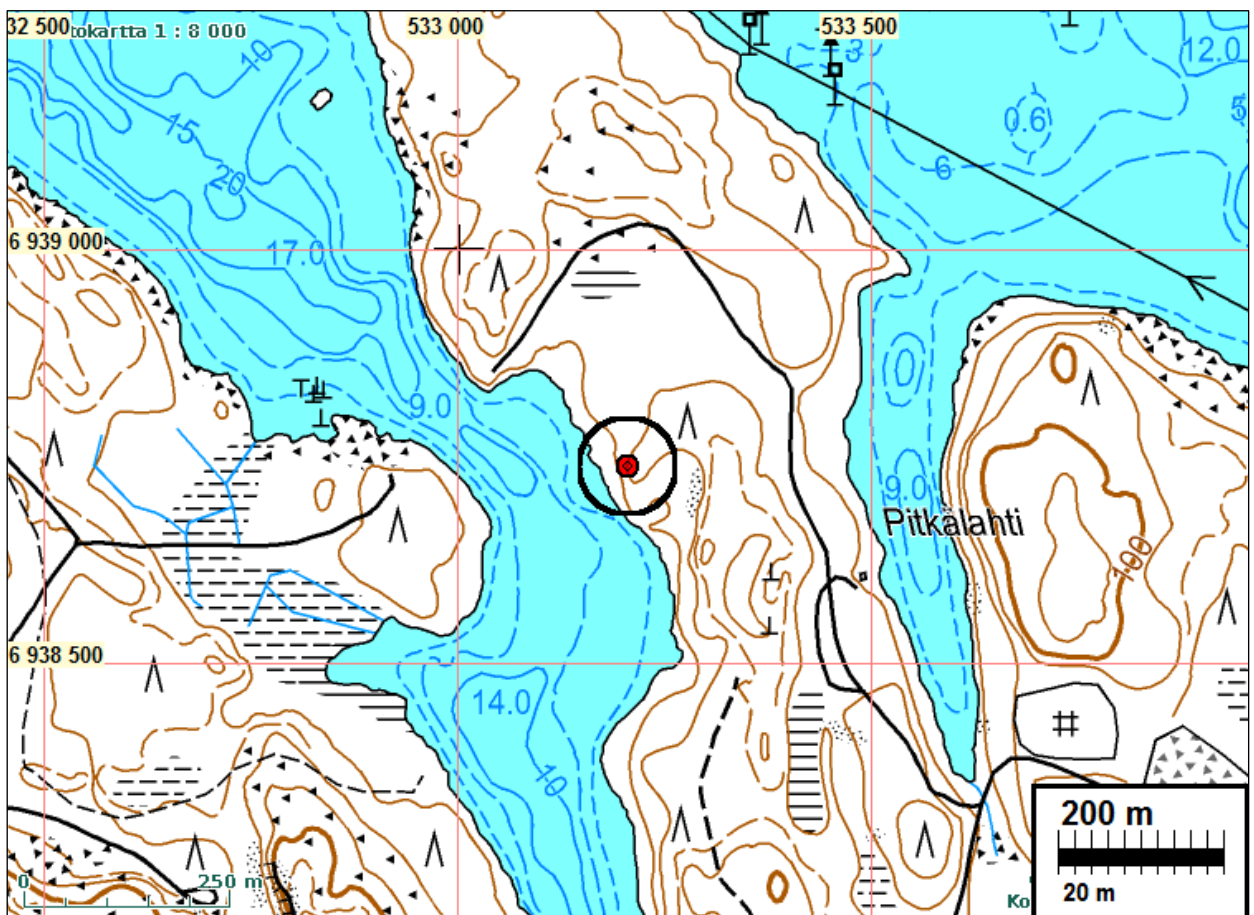
Rauh.lk: 2

Ajoitus: historiallinen
Laji: valmistus: hiilimiiluKoordin: N: 6938 737 E: 533 205
X: 6941 646 Y: 3533 389

Tutkijat: Poutiainen H 2011 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Leppävirran kirkosta 12,2 km luoteeseen. Oravilahden itäpuolella olevan laajan niemen länsirannalla, rannasta parikymmentä metriä, Ollinsalmesta 960 m pohjoiseen.

Huomiot: Hiilihauta 3x3x0,5 m. Lapionpistossa pohjalla selvästi hiiltä ja punaiseksi palanutta maata.

LEPPÄVIRTA 74 SORMUSMÄKI

Mjtunnus:

Rauh.lk: 2

Ajoitus: historiallinen

Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6935 249 E: 529 257
X: 6938 156 Y: 3529 439

Tutkijat: Poutiainen & Rostedt 2011 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Leppävirran kirkosta 12,9 km luoteeseen. Voivakan ja Valkeaveden välisellä kannaksella, Sikalanharjun tilakeskuksesta 550 m luoteeseen, tien varrella.

Huomiot: Paikalla on fossiloitunut maatila vanhassa umpimetsässä, kuusikossa. Alueella on ainakin yhdeksän raivausröykkiötä, kaksi rakennuksen perustusta sekä yksi kivetty kaivo. Rakennuksen perustuksilla on täysikokoisten tukkipuiden liki maatuneita kantoja ja alueella on muutoinkin vanhaa puustoa. Sillä perusteella arvioituna rakennusten jäännökset ovat yli 100 vuoden takaisia. Kyseessä lienee vanha torpansija tms. 1840-luvun pitäjänkartassa paikalla (tai lähi alueella) ei ole asutusta 1768 kartalla on alueelle merkitty punainen piste ja kirjaimet C.P. Selitystä merkinnälle en löytänyt. Em. piste näyttäisi osuvan melko hyvin nyt havaittujen jäänteiden kohdalle. Kyseessä lienee sotilastorppa. Vanhat torpan (tai muun asutustilan) jäänteet ovat hyvin säilyneitä ja muodostavat eheän kokonaisuuden. Koska ilmeisesti kyseessä on 1700-luvulla asutettu paikka joka autioitunut 1800-luvun alkupuoliskolla voisi sitä pitää ainakin alustavasti muinaisjäännöksenä.

Rakenteita:

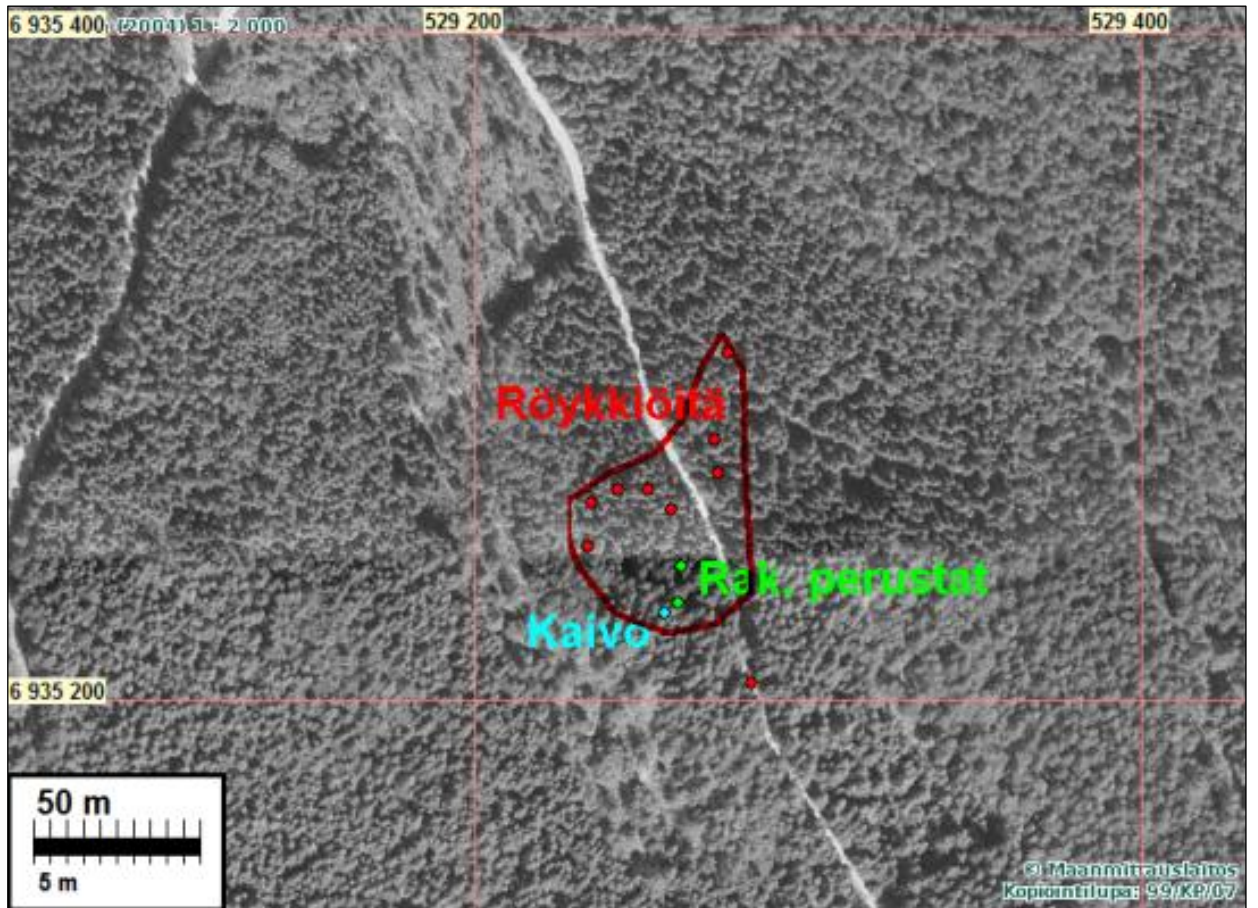
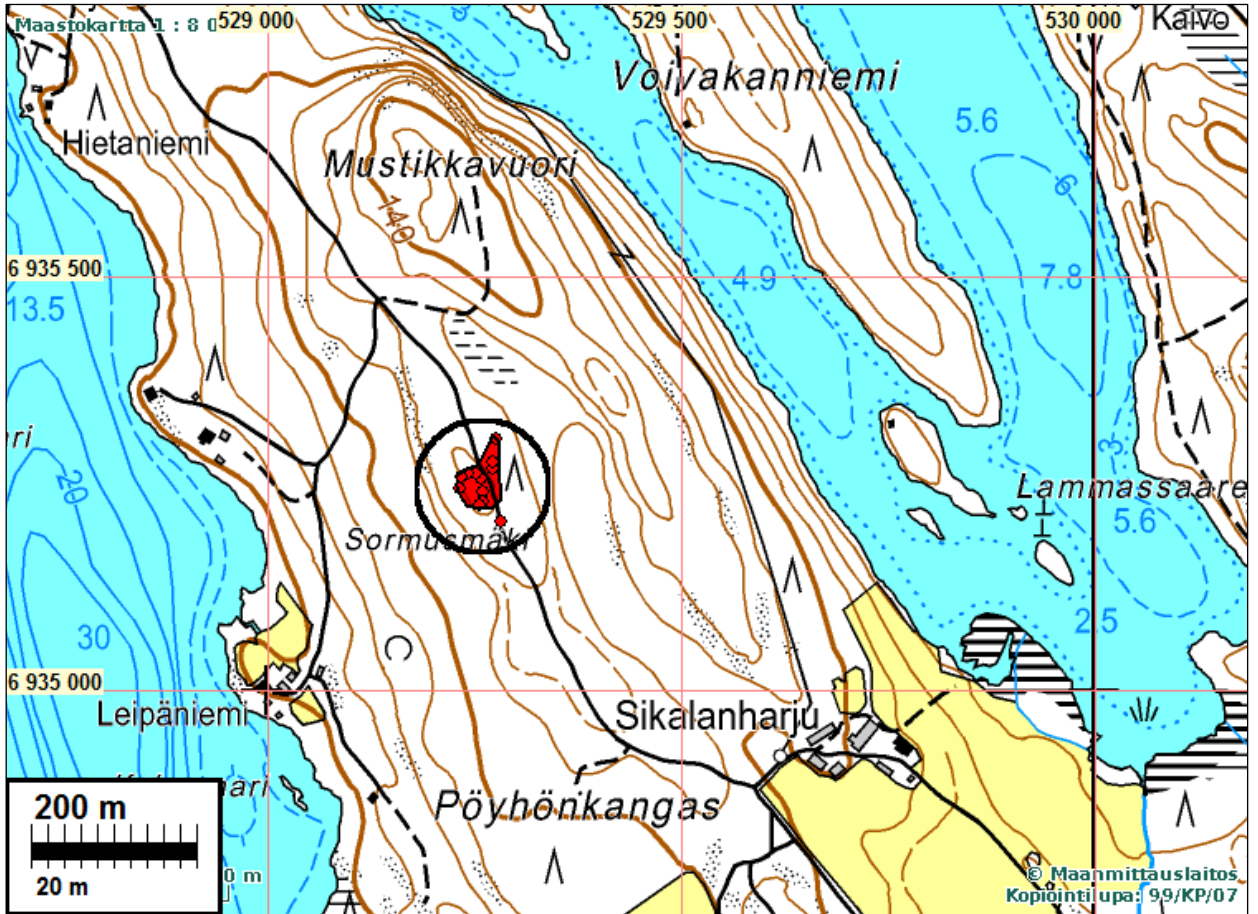
Kivetty kaivo halkaisija 1x1 m, näkyvillä oleva syvyys 0,5 m. Huolellisesti ladottu harmaakivistä. N 6935226 E 529257.

Rakennuksen perustus 6x6 m. Maavallit eli ilmeisesti multipenkki. Perustuksen jatkona on toinen saman kokoinen ja samanlainen mutta hieman heikommin maastossa erottuva perustus. N 6935229 E 529261.

Rakennuksen kiviperustus 4,5x4,5 m. Perustuksen rajaaman alueen sisäpuolella on säännöllisen suorakaiteen muotoinen kuopanne. Mahdollisesti kyseessä on lattian alapuolinen kellaritila. N 6935240 E 529262.

Raivausröykkiöitä:

6935257	529259, 2x2x0,7 m
6935263	529252, 3x2x0.7 m
6935263	529243, 1x1x0.3 m
6935259	529235, 4x3x0.5 m
6935246	529234, 4x2x0.5 m
6935205	529283, 2x2x0.5 m
6935268	529273, 3x2x0.7 m
6935278	529272, 2x1.5x0.6 m
6935304	529276, 2x2x0.6 m

Ote kartasta 1768 (D62 11/6) Alla keskellä Sikalanharjun talo. Päälle merkitty punaisella ympyrällä tämän kohteen oletettu merkintä
Alla: ote pitäjänkartasta 1840-luvulta. Voivakan luoteispää oik. ylh.

(Lähde Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Kaivon jäänteet

Rakennuksen pohja ja kellarikuoppa

Rakennuksen pohja

Raivausröykkiö

LEPPÄVIRTA 75 ORVIKOSKEN MYLLYKANAVA

Mjtunnus:

Rauh.lk: 2

Ajoitus: historiallinen

Laji: valmistus: sahamyllyn kanava

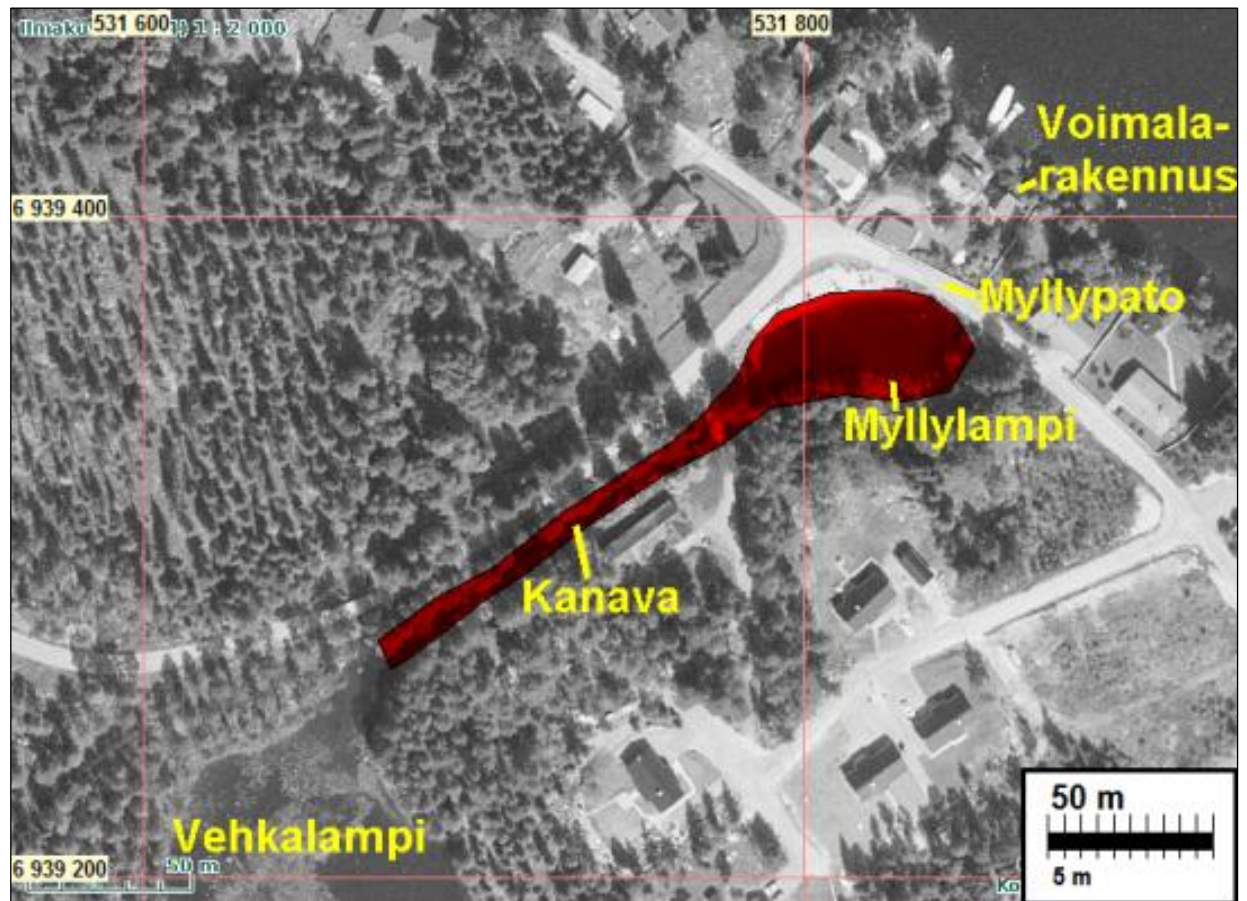
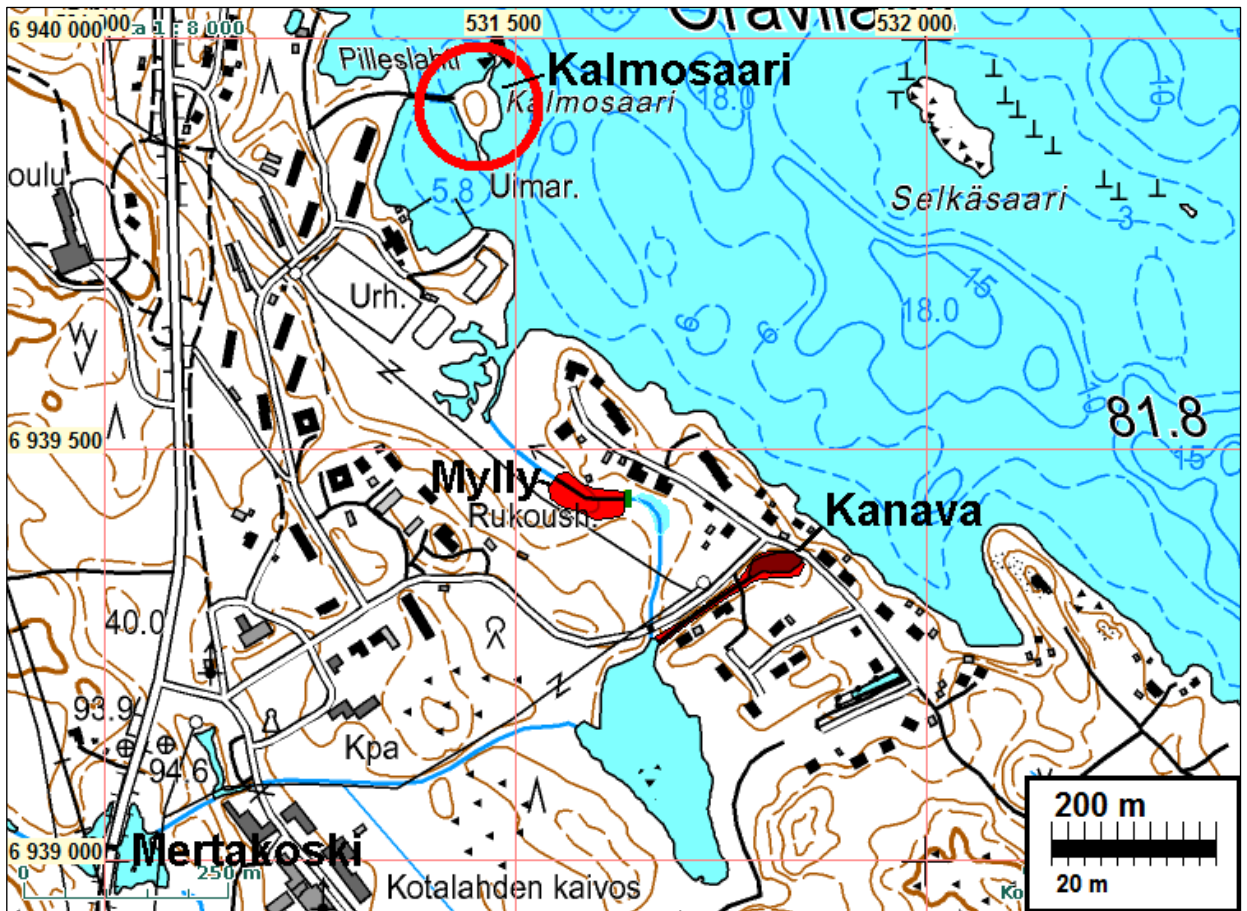
Koordin: N: 6939 313 E: 531 737
X: 6942 222 Y: 3531 921

Tutkijat: Jussila & Rostedt 2011 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Leppävuiran kirkosta 13,5 km luoteeseen.

Huomiot: Vuonna 1852 valmistunut kanava Vehkalammesta Oravilahteen. Kanavan rakennuttivat majuri G Aminoff ja komissiomaanmittari John Kumlin uuden sahan tarpeisiin. Aiemmin Oravikoskessa (kanavan länsipuolella) sijainnut toimintansa jo lopettanut myllysaha siirrettiin parempaan paikkaan Oravilahden rantaan. Sitä varten kaivettiin kanava. (Lähde: Jouko Kokkonen toim. Kotalahti ajan virrassa, Kotalahden kylähistoriikkitoimikunta 2002)

Kanavan varsilla en havainnut mitään rakenteiden jäänteitä. Vanha myllypato on nyt kadun alla ja sen rannan puolella, koskessa on asuinkäyttöön muutettu voimalarakennus.

Lampi kanavan itäpäässä, tien alla pato ja takana koski Oravilahteen

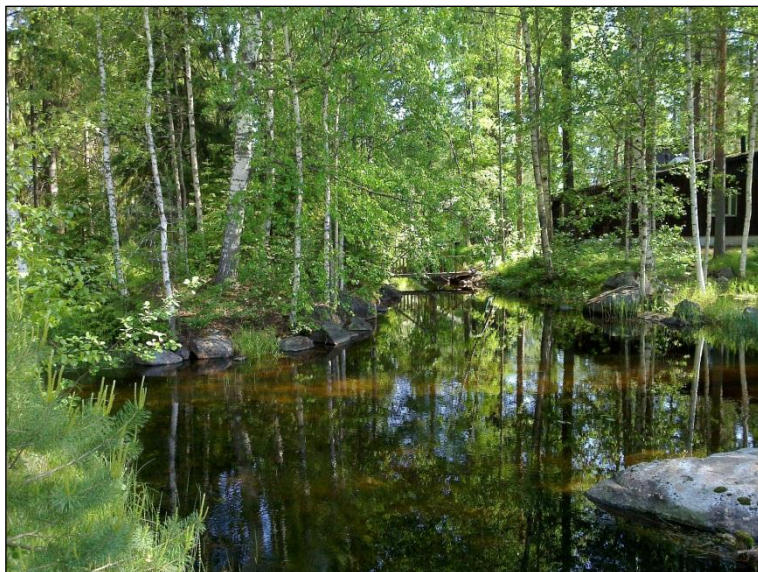
Myllylampi eteläpästä pohjoiseen

Kanavan suu Myllylammen eteläpuolella.

Kanavaa

Kanavan suu eteläpäässä, Vehkalammassa. Vasemmalle erkanelee Oravikosken uoma

LEPPÄVIRTA 76 ORAVIKOSKEN MYLLY

Mjtunnus:

Rauh.lk: 2

Ajoitus: historiallinen

Laji: valmistus: vesimylly

Koordin: N: 6939 453 E: 531 573
X: 6942 362 Y: 3531 756

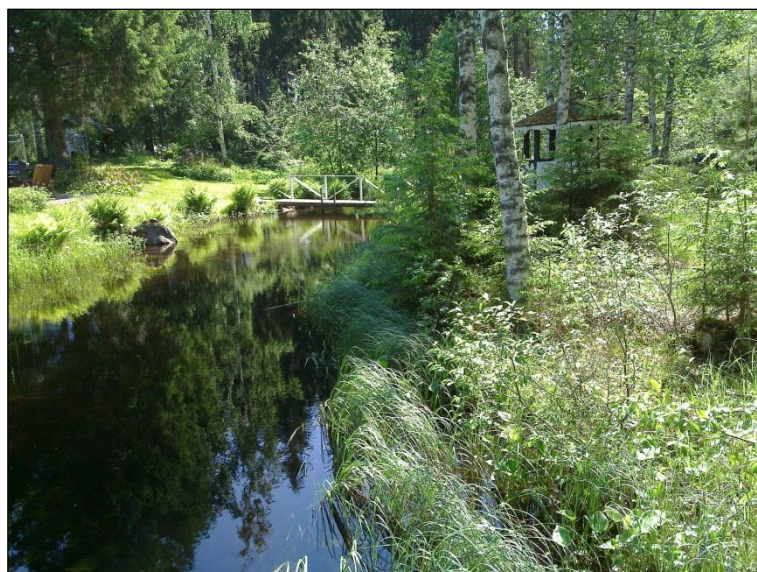
Tutkijat: Jussila & Rostedt 2011 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Leppävirran kirkosta 13,8 km luoteeseen.

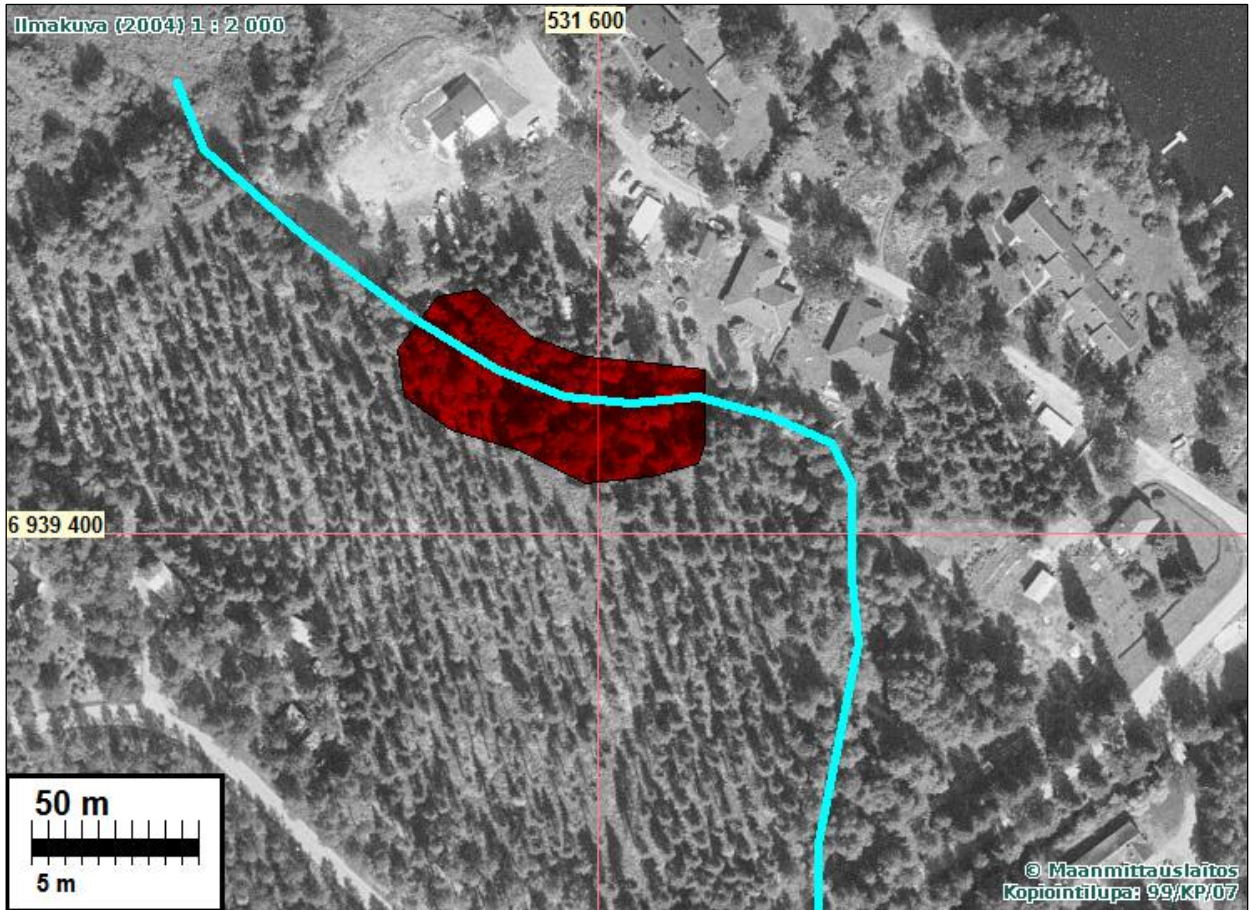
Huomiot: Oravikoskessa lienee ollut Kotalahtelaisten mylly jo 1600-luvulla. Vuonna 1786 on koskessa ollut kaksi härkinmyllyä. 1700 -luvun lopulla koski valjastettiin raamisahan voimanlähteeksi. Vuonna 1792 Lääninkamreeri Gustaf Salenius ja kauppias Michel Dyhr saivat erioikeuden Oravikosken sahamyllyn perustamiseen. 1800-luvun alkupuolella, Suomen Sodan jälkeen mylly rappeutui niin pahoin että tulva-vesi vei sen mukanaan. Alueen uusi omistaja majuri Gustaf Aminoff rakensi v. 1828-1832 sahan toimintakelpoiseksi. V. 1839 Aminoff rakensi uuden veromyllyn kosken rannalle. Vuonna 1852 sahamyllly siirrettiin kosken itäpuolelle rakennetun kanavan varteen ja veromyllly Mertakoskeen Vehkalammen (nyk. kaivosaluetta ja osin täytetty) länsipuolelle. Mertakosken vanhasta myllystä ei havaittu tunnistettavia jälkiä - lienevät hävinneet kaivoksen rakentamisen yhteydessä. (Lähde: Jouko Kokkonen toim. Kotalahti ajan virrassa, Kotalahden kylähistoriikkitoimikunta 2002)

Oravikoskessa, kanavan itäpuolella on uomassa jälkiä vanhojen myllyjen rakenteista, myllylammen ja myllypadon länsipuolella. Lammen pohjoisranta on omakotitalojen pihamaata. Rakenteet ovat uomassa olevia kivirakenteita - kaivettuja ja kivillä reunustettuja myllyuomien jäänteitä. Uoman ulkopuolella emme havainneet mitään maan päällisiä jälkiä vanasta myllylahasta tai myllyistä.

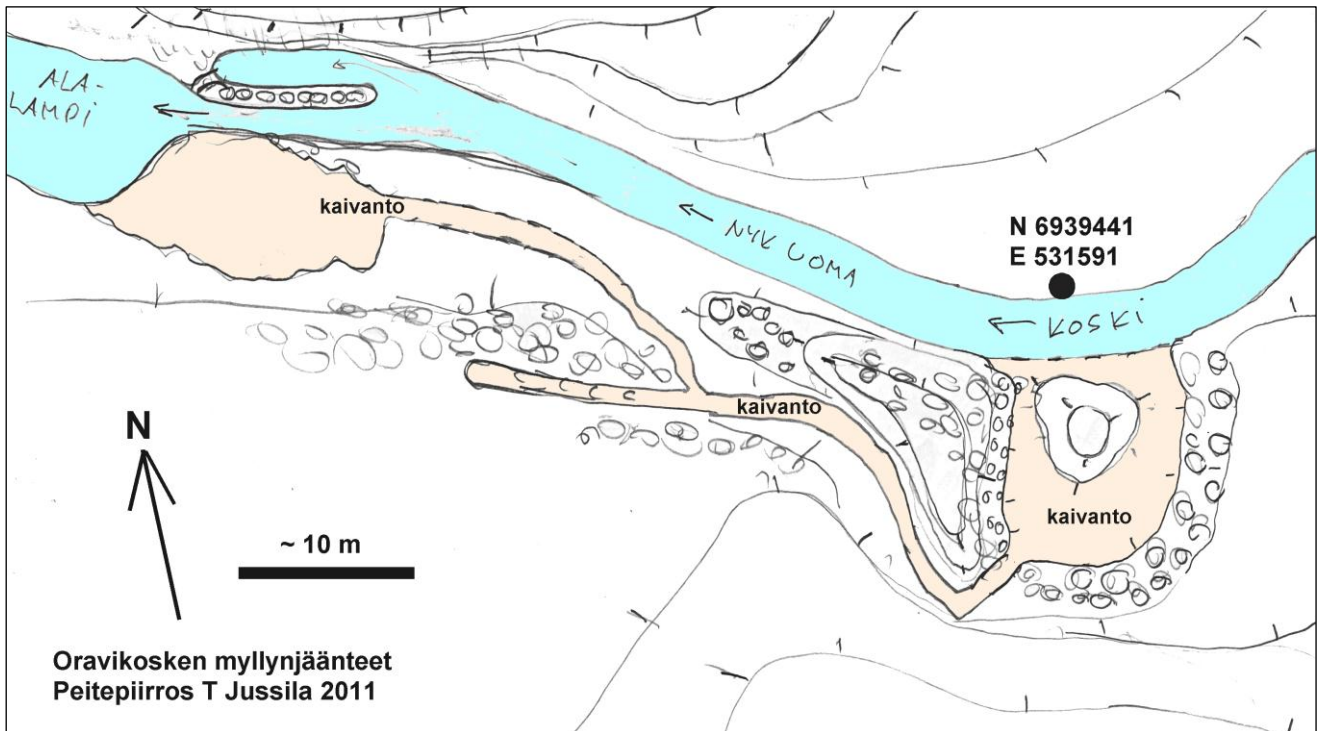
Kartta s. 21

Myllypadon itäpuolta Myllylammen tapainen laajennus uomassa, jossa kaksi kanavaa.

Muinaisjäännösrajaus punaisella, jonka sisällä uomassa rakenteita (peitepiirros alla)

Nykyinen modernimpi säännöstelypato, myllypadon kohdilla

Padosta alavirtaan

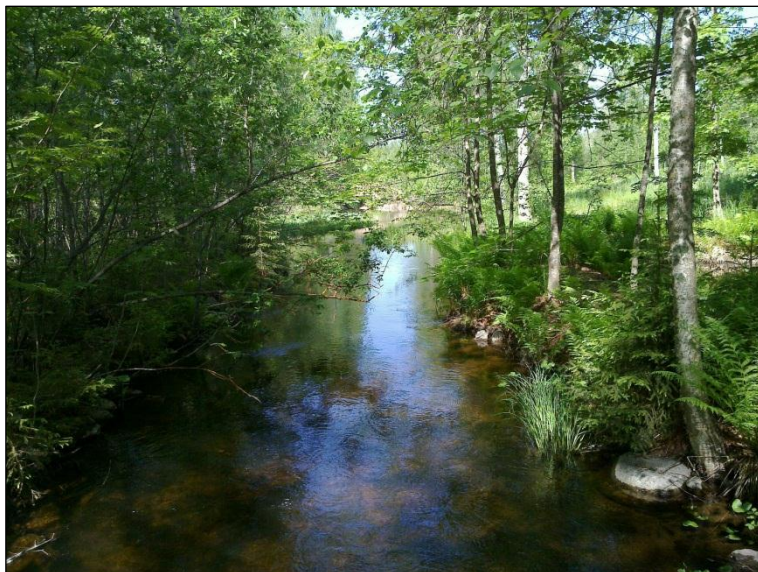
Myllykoskea. Rakenteita kosken alaosan ympärillä.

Maakaivanto rakennealueen itäpäässä. Uoma vas.

Kaivantoja – vanhoja myllyn uomia

Alalampi.

LEPPÄVIRTA 77 ORAVILAHDEN KALMOSAARI

Mjtunnus:

Rauh.lk: 3 (ei ole suojelukohde)

Ajoitus: historiallinen

Laji: hautaus: kesähauta ?

Koordin: N: 6939 909 E: 531 461
X: 6942 818 Y: 3531 644

Tutkijat: Jussila & Rostedt 2011 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Leppävirran kirkosta 14,2 km luoteeseen, Oravilahden pohjukassa
Huomiot: Nimen perusteella saari lienee ollut tilapäishautasaari. Saari on lähellä mannerta ja laajuudeltaan n. 40 x 50 m. Saarella venesatama. Maasto saarella on kivinen hiekkamoreeni. Mitään selkeitä hautapainanteita ei ole näkyvissä. Muutama koe-kuoppa ei antanut mitään viitteitä hautauksista.

Kartta s. 21

Kalmosaaren maastoa

Vanha ”Kainuuntie” ja ”Kuninkaantie”

1700-luvun tielinja Kuopiosta Leppävirralle

Vanha tielinja Kuopiosta Leppävirralle uusittiin täydellisesti 1950-1960 –luvuilla (1957-1967). Sitä ennen v. 1983 valtatie 5:ksi luokiteltu tielinja on kulkenut ainakin 1920 luvun lopulle asti jokseenkin tarkalleen 1700-luvun lopun tien linjauksella ja kohdalla, todennäköisesti vastaten myös varhaisempaa tien linjausta. Tielinja on ollut 1700-luvulla kulkenut Kuopiosta Juvan kautta Mikkeliin haarautuen Juvan pohjoispuolelta Rantasalmen kautta Savonlinnaan sekä haarautuen Juvan kirkolla myös Puumalan kautta Viipuriin. Tie on ollut Itä-Suomen keskeinen valtaväylä ilmeisesti jo 1600 luvulta lähtien (tien varhaisimpia vaiheita en ole selvittänyt). Vanha ratsutie rakennettiin ja levennettiin kärrykelpoiseksi Kustaa III:n toimesta 1700-luvun lopulla. Tietä (tai reittiä) on nimetty Kainuuntieksi ja Kuninkaantieksi. Tietä ovat kulkeneet sekä Ruotsin että venäjän sotajoukot Suomen sodassa v. 1808-9, ja sen varsille sijoittuu useita kahakoita ja taiselupaikkoja, joista yksi on tutkimusalueella, Paukarlahdella (ks. s. 37).

Leppävirran keskustan lounaispuolella on pieni osa vanhasta tiestä nykyisin Museotienä. 1840 –luvun pitäjänkartalta tarkemmin paikannettu vanha tielinja on edelleen joiltain osin säilynyt yhtenäisenä, vielä maastossa näkyvänä ja ainakin jalan tai maasto-ajoneuvolla kulkukelpoisena väylänä. Paikoin vanha tielinja on mökkitienä tai tilustienä, sekä myös edelleen käytössä olevana kylätienä. 1840-luvun kartalta paikannettu tie vaikuttaisi vastaavan jokseenkin täsmälleen 1790-luvun yleiskartoissa karkeammin esitettyä tielinjaa. Kyseessä on siis vanha, merkittävän tien linjaus joka on nykyisen käsityksen mukaan muinaisjäänös – siis tien linjaus. Niiltä osin kun tie on ”poistunut käytöstä” – tulkitsen tämän siten että poistunut yleisestä käytöstä virallisenä tienä – se olisi muinaisjäänös myös fyysisessä mielessä.

Linjauksen osalta muinaisjäänösstatus tarkoittaa että käytössä olevan tien linjausta ja ”olemusta” ei saa muuttaa ilman Museoviranomaisen lupaa. Käytöstä poistunut tien osa on ”normaali” muinaisjäänös: siihen ei saa kajota (kaivaa, peittää) ilman lupaa. Linjauksen lisäksi itse tie rakenteineen on suojelukohde ja se on säilytettävä. Tulkinnanvaraista on, milloin tien katsotaan olevan ”käytöstä poistunut, hylätty”.

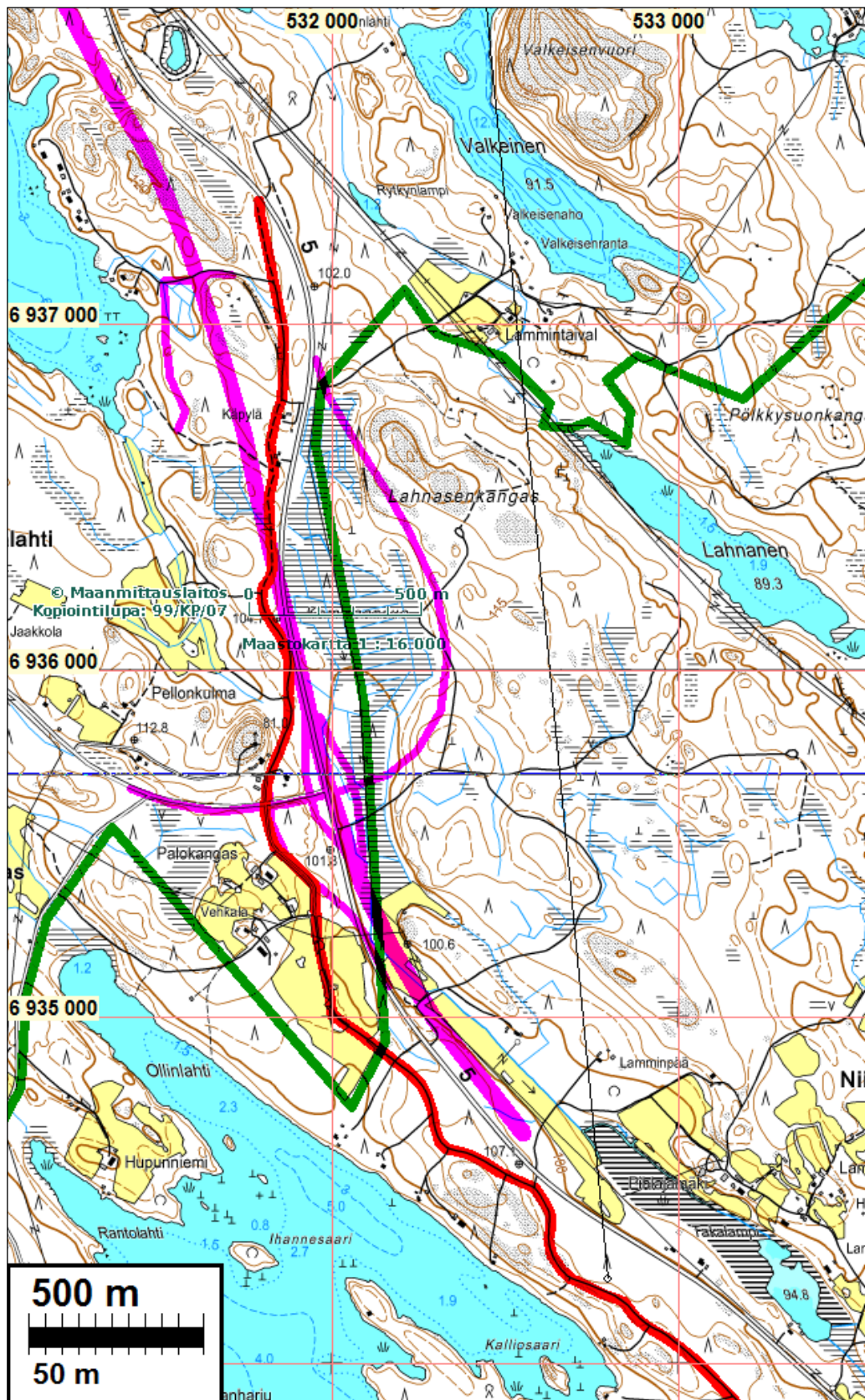
Tutkimusalueella ja hieman sen ulkopuolella, välillä Niirala (etelässä) – Humalajoki on vanhan Kainuuntien linjaus säilynyt yhtenäisenä kahdessa pätkässä, pidemmän yhtenäisen säilyneen tieosuuden alkaessa Oravikosken pohjoispuolelta (Rantakylä – Iso-Ahvenmäki) ja jatkuen lähes yhtenäisenä Vehmasmäelle Kuopion eteläpuolella. Tällä välillä vanhassa tielinjassa on vain kaksi pientä täysin hävinnyttä osuutta Paukarlahden tienoolla, toinen hävinnyt osa on 500 m matkalla ilmeisesti jäänyt nykyisen 5. Tien alle ja toinen n. 200 m pätkä hävitetty ja nykyään pellon alla. Muutoin tielinja on arkeologiselta kannalta katsottuna hyvin säilyneenä yhtenäisenä jäljellä – paikoin edelleen käytössä paikoin jäljellä enää lähes vain polkuna.

Toinen yhtenäinen säilynyt vanhan tien osa alkaa Oravikosken eteläpuolelta ja jatkuu yhtenäisenä etelään ainakin Niiralan tasalle. Siitä etelään en tielinjaa tarkastellut.

Oravikosken kohdalla vanhaa tielinjaa ei saatu paikannettua. Se on osin jäänyt kaivoksen tuhoamaksi ja häviää taajaman rakenteiden ja sen nykyisten teiden sekaan. Tielinjan ”hävinnyt” osa on n. 5 km mittainen. Hyvin lyhyitä yksittäisiä ja erillisiä pätkiä vahasta tiestä on tälläkin välillä ehkä erotettavissa.

Vanhalla tielinjalla havaittiin vanhoja kivettyjä siltarumpurakenteita. Nykyisten, edelleen käytössä olevien siltojen kohdalla havaittiin yhdessä vanhojen puurakenteiden jälkiä (Paukajoen silta). Muut sillat ovat kivirakenteisia ja vaikuttavat vanhoilta – ehkä aika ajoin parannelluilta. Siltarakenteita voisi pitää muinaisjäänöksenä silloinkin kun ovat käytössä olevalla tiellä. Havaitut rummut ovat käytöstä poistuneella, tilustienä olevalla tien osalla Melasen lahden länsipuolella.

Oravikosken eteläpuoli

Vanha Kainuuntie punaisella. Uusi, suunniteltu 5. Tien linjaus sinipunaisella. Tutkimusalueen raja vihreällä.

Vanhatielinja on eteläpäässä mökkitienä ja edelleen käytössä. Palokankaan tilan eteläpuolella vanha tie on peltotienä ja siitä pohjoiseen Suonenjoelle menevään tiehen asti edelleen käytössä

olevana kylätienä. Suonenjoen tiestä pohjoiseen vanha tie on käytännössä hylätty, tilustien asemassa. Tie on edelleen siltäkin osin autolla ajettavissa ja pohjoisosassakin maastoautolla ajettavissa. Pohjoispäässä osa vanhasta tiestä on mökkitienä. Vanha tielinja tulee joiltain jäämään uuden viitostien alle – on ratkaistava onko vanhaa tielinjaa syytä pyrkiä säilyttämään näitä osin.

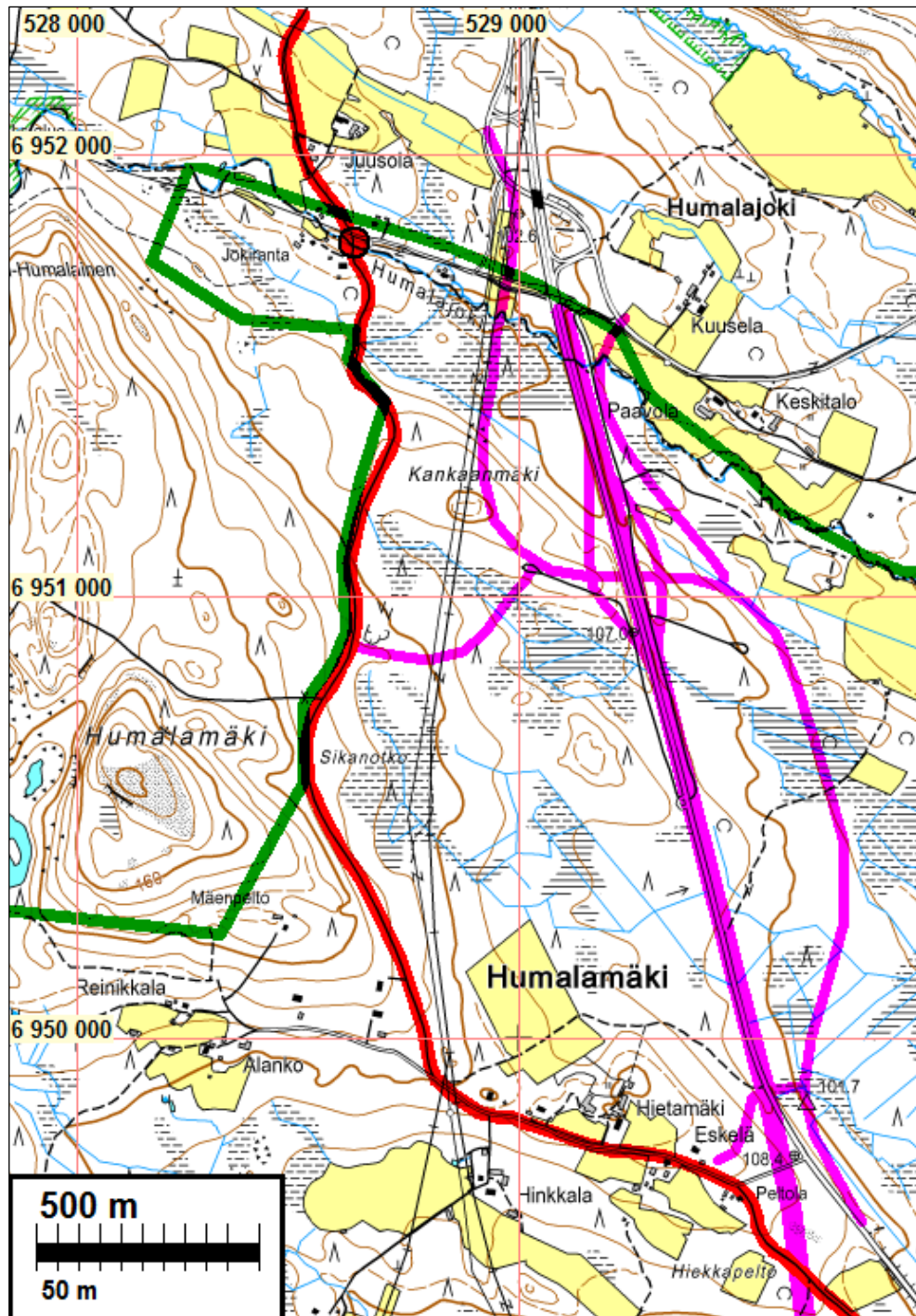
(Lähde Kansallisarkisto, digitaaliarkisto)

Ote 1840-l pitäjänkartasta Niiralan ja Kotalahden kohdalta.

Vanha tie Käpylän eteläpuolella. Oik. kuvassa oikealla puiden takana nykyinen viitostie.

Humalajoki-Oravikoski

Vanha 1700-l tai jo varhaisemmalta ajalta peräisin olevan tielinja merkitty punaisella. Uusi, suunniteltu viitostien oikaisu sinipunaisella.

Humalajoen sillan kansi on betonia. Sen alla lohkokivistä tehty siltarakenne. Humalajoesta etelään vanha tielinja on metsätienä, jonka pohjoispäätä Humalajoelta Kankaanmäen tasalle on hiljattain parannettu uudella sorapinnalla ja ojia syventämällä. Humalamäen kylän (Hietämäen talo ym.) länsipuolelta itään vanha tie on kylätienä

Pitäjänkarttaotteessa Humalajoki kartan ylä laidassa Pitäjän rajalla

Humalajoen silta, pohjoiseen.

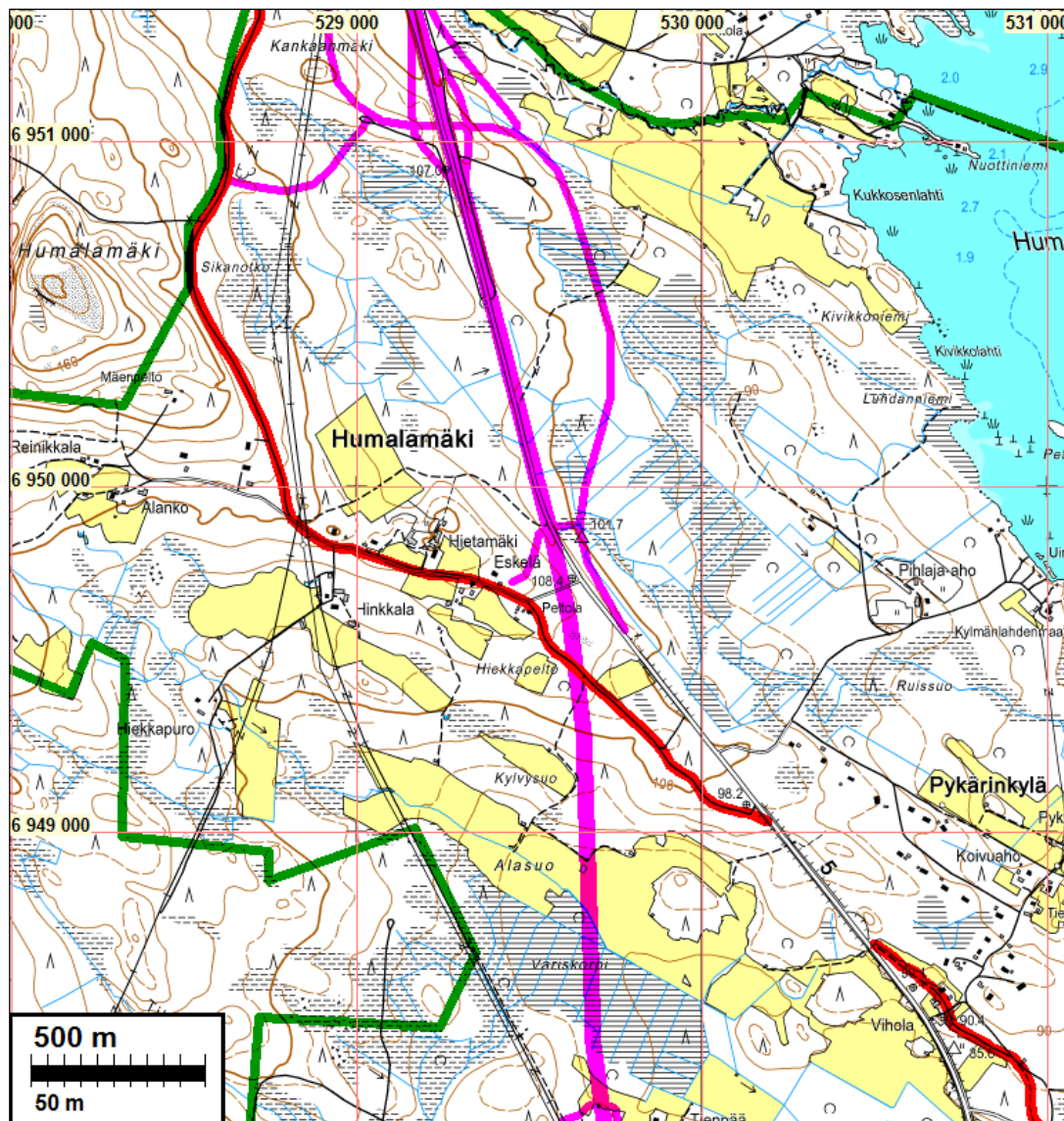
Humalajoen sillan rakennetta

Vanhaa, hiljan parannettua tietä Kankaanmäen tasalla. Pohjoiseen.

Kankaanmäen pohjoispuolella, etelään.

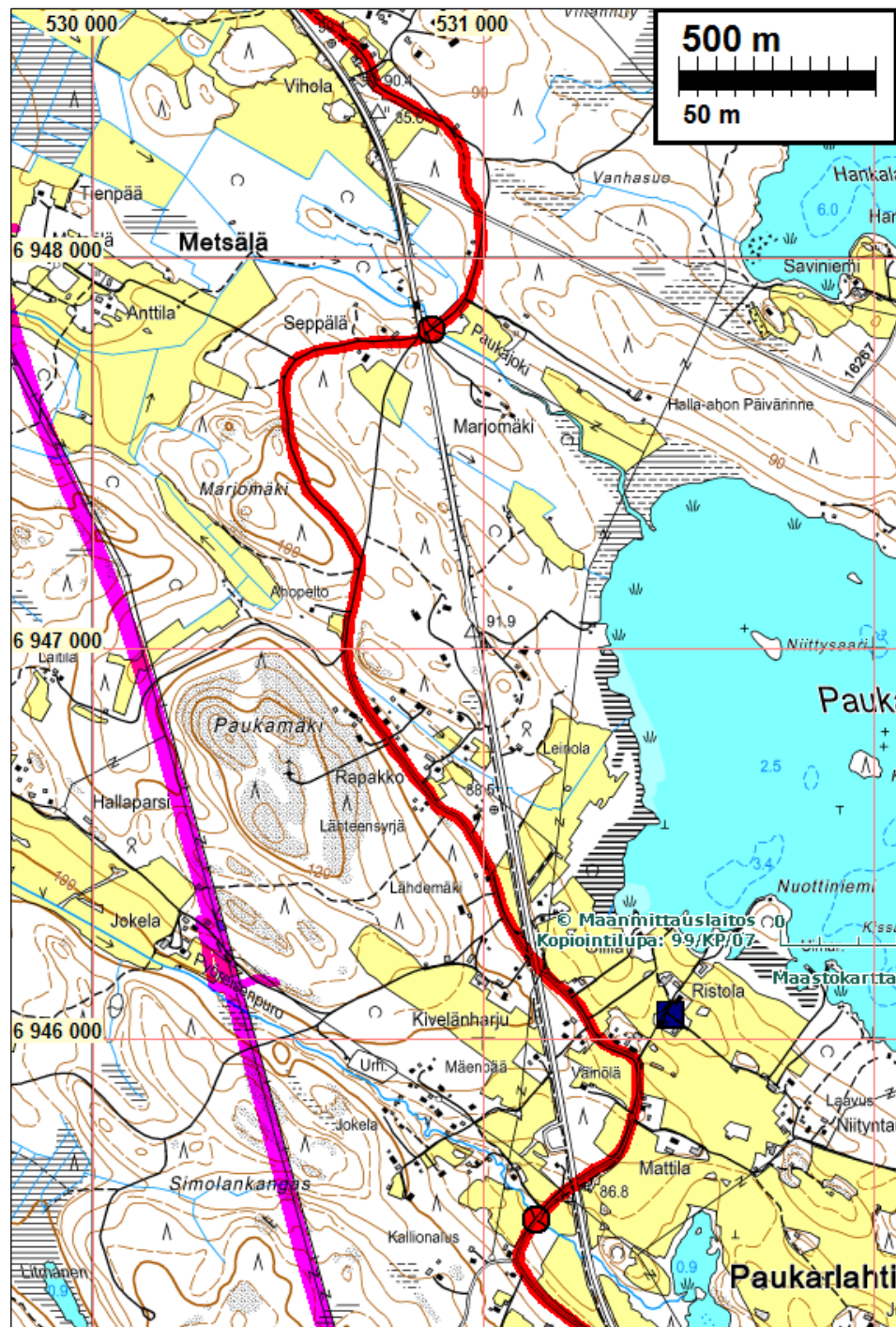
Humalamäen talojen kakkoispuolella vanha tie on hylätty mutta edelleen ainakin maastoautolla ajokelpoinen. N. 150 m mittainen osuus vanhasta tiestä on juuri metsitetty ja sille on istutettu kuusta kohdalla missä Humalamäestä tuleva tie yhdistyy viistosti nykyiseen viitostiehen. Sen jälkeen vanhasta tielinjasta ei ole maastossa merkkejä ennen kuin vajaan 400 m etelään viitostien itäpuolella Viholan lounaispuolella. Uusi viitostien linjaus tulee tule kulkemaan vanhan tielinjan yli kohdalla missä vanha tie on hylätty. Voiko vanhan tielinjan tällä kohden suojella?

Viholan kohdalla (yllä maastokartalla alhaalla oik.) vanha tielinja tulee taas esiin nykyisen viitostien "alta". Vanha tie on Viholan luoteispuolella ikään kuin peltotienä oleva ura ja Viholan kaakkoispuolella metsässä kulkeva polku-ura josta kyllä erottaa sen olleen leveämpi tie.

Viholan eteläpuolella vanha tielinja on "hylätty". Hyvärilänniemeen menevän maatien eteläpuolella vanha tie on aluksi parille talolle johtavana kylätienä, ja niiden eteläpuolella "hylättyinä, tilustienä. Paukarjoen ylittävä silta on lohkokivistä ladottu siltarumpu.

Hylättyä tietä Viholan kaakkoispuolella. Oik. nykyisen kylätien kupeessa länsipuolella.

Pitäjänkartta Paukarlahden kylän kohdalla (alhaalla keskellä) ja siitä pohjoiseen. Vanha tie Paukarlahdelta luoteeseen Paukamäen sivuitse Marjomäen yli kaartaen koilliseen Paukajoen yli (kohdalla kartassa aukko)

Paukarlahden kylän pohjoispuolella vanha tie kulkee viitostien länsipuolella kylätienä. Marjomäen kohdalla 1700-1800 luvun tielinja erkanee myöhemmin tehdystä oikaisusta luoteeseen kulki- en Marjomäen yli metsätienä. Sen pohjoisosassa on jyrkkä lasku ja sitten kaarre länteen.

Suomen Sodassa v. 1808 tällä tieosuudella oli kahakka. Kesäkuun 25. pv. illalla Duncker ja Malm soutivat venäläisten selustaan Kuopiosta Paukarlahdelle 24 veneellä ja 240 miehen kanssa. Tarkoituksena oli yllättää ja tuhota venäläisten Varkaudesta Kuopioon tulossa oleva iso kuormasto. Ruotsalaisten mukaan 200 hevosen, venäläisten mukaan "vain" 75 hevosen kolonna. Duncker asetti miehensä väijyksiin tien länsipuolelle ja lähetti etelään ja pohjoiseen 50 miehen osastot, pohjoisen varmistamaan Vehmasmäen suuntaan, jossa venäläisillä tukikohta, ete-

läisen väijymään kolonnan jälkipäätä. Kuormasto yllätettiin ja tuhottiin täydellisesti. Mukana oli (ainakin saalinjaolla) myös paikallisia talonpoikia. Saalis oli suuri (Lappalainen & al 2008). Taistelupaikka on epäselvä. Paukarlahden historia ja muut lähteet (Jouko Aroalholta, Kuopion Museo, saadut tiedot) esittävät että kuormasto olisi tuhottu Paukarlahden koulun tienoilla (Pyöreisenpuron sillan eteläpuolella). Eräs lähde mainitsee että kuormaston kärki olisi tuhottu pitkään alamäkeen. Koulun tienoilla ei ole pitkää alamäkeä. Ainoastaan loiva pieni mäki tien laskeutuessa Pyöreisenpuron sillalle. Mäkeä ei myöskään Melasen kohdalla. Paikka - Paukarlahden kylän eteläpuoli, vaikuttaa varsin hankalalta väijytyspaikaksi jos tultu Kuopiosta käsin veneillä. Ne olisi ollut jätettävä kylän peltojen taakse avoimelle Paukarlahden lounaisrannalle. Väijytyspaikan lähellä asutusta, peltoja ja niittyjä. Olisiko paljastumiselle altis sotajoukko soutanut vielä Hyvärilänniemen ympäri pussin perälle kapeiden salmien taakse Paukarlahdelle. Käytännön kannalta katsottuna luonteva rantautumispaikka olisi Hankalahden tienoo Hyvärilänniemen länsipuolella. Siitä on vanhalle tielle matkaa vajaa 700 m Paukajoen kohdalle. Paukajoen eteläpuolella on Marjomäki jossa jyrkähkö ja pitkä alamäki. Nyt katsottuna paikka olisi maastoltaan ja topografisesti taktisesti oiva väijytyspaikka – joka sijaitsee myös kauempana sen ajan asutuksesta ”synkässä” mänty-kuusivaltaisessa metsässä, kovapohjaisessa maastossa. Tien itäpuolella on rinne mutta länsipuolella lakitasannetta, vielä hieman tietä ylempänä. Olisiko Marjomäki ollut väijytyspaikka? Valitettavasti mukanamme ei ollut metallinpaljastinta jolla maastoa tutkia tarkemmin. Satunnaisin koekuopin tuskin mitään selkoa on saatavissa.

Yllä Marjomäen alamäki pohjoiseen – kuvattu etelään. Alla rinteiden päällä, laella. Pohjoiseen.

Tie Paukajoen koillispuolella, joelta koilliseen.

Paukajoen silta kuvattu viitostien suuntaan joka taustalla. Kiviarkkuisen Sillan alla uomassa puurakenteita – olisivatko jäänteitä aiemmasta puusillasta?

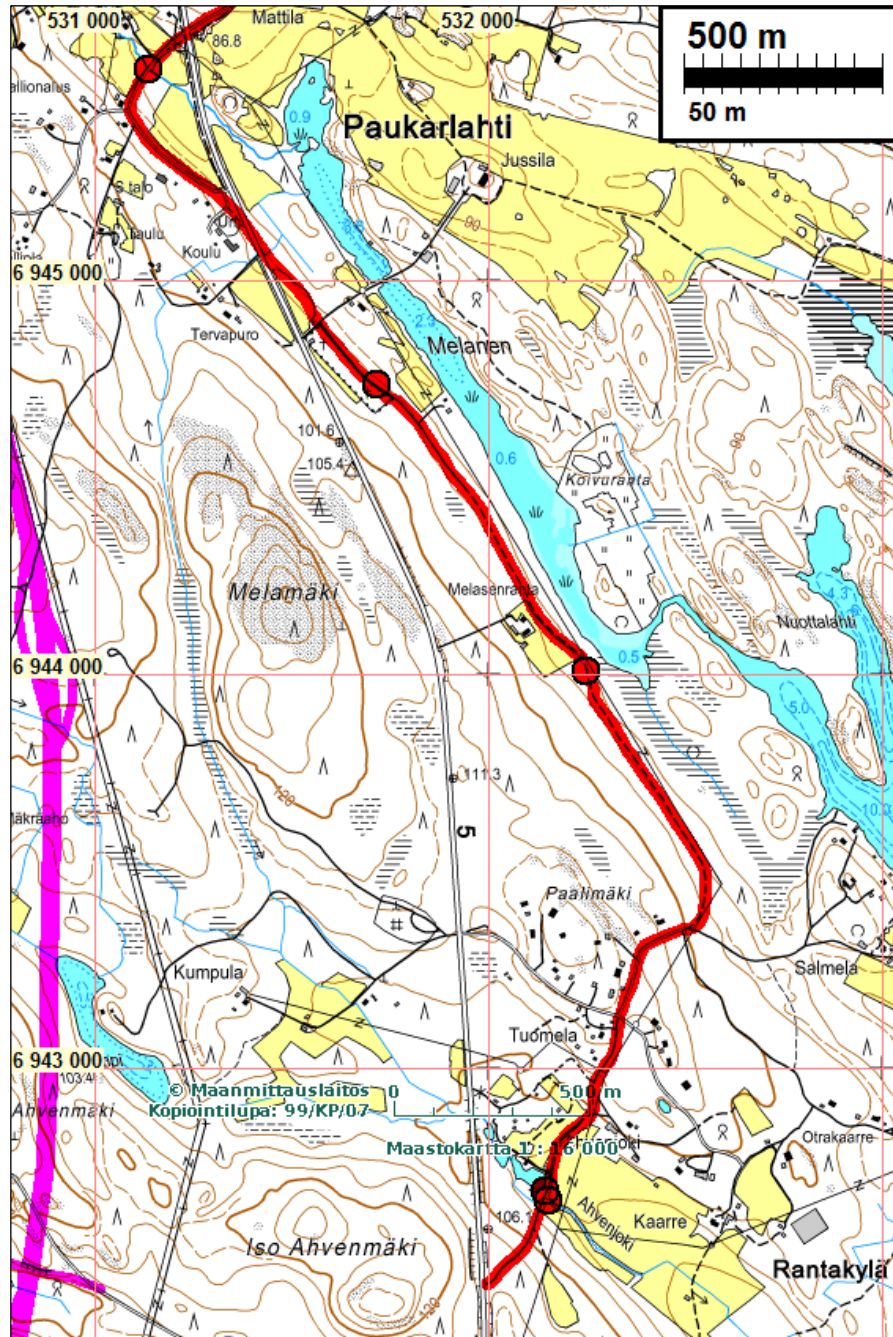
Vanhaa tietä, kylätienä Paukarmäen kohdalla. Tien varsilla kivisiä kaiteen pylviäitä.

Vanhaa tietä, nyt Paukarlahden kylätietä Väinölän talon pohjoispuolella

Pyöreistenpuron sillalta (tai rumpu) lounaaseen. Taustalla loiva mäki koulun suunnasta purolle

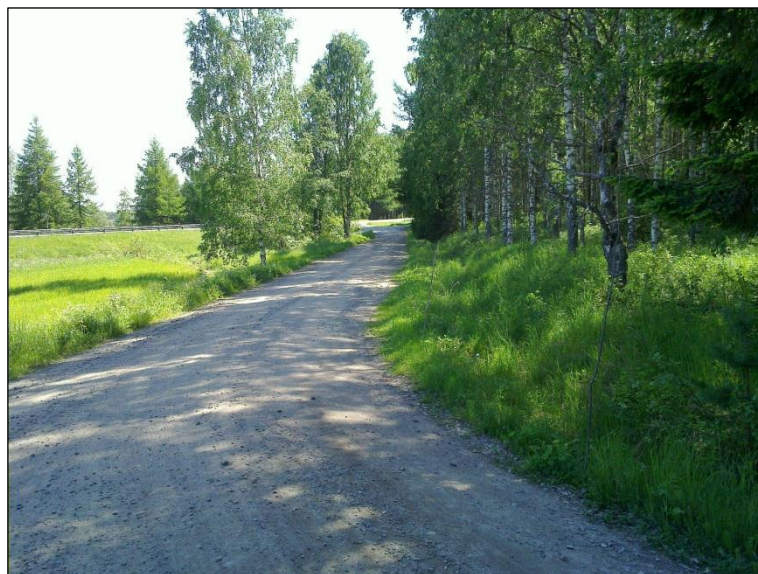

Tielinja Paukarlahden eteläpuolella. Melasen länsirannalla kulkeva tie on tienä hylätty, tilustien asemassa. Tie on paikoin autolla vaikeasti kuljettavassa kunnossa – tien pinta rikkoontunut ja syvillä traktoriurilla. Maastoautolla pääsee. Tällä välillä tiessä kaksi kivistä tehtyä rumpua pienten purojen kohdilla. Paalimäen länsipuolella vanha tie on nyt Salmelaan johtavana kylätienä. Rantakylään menevän tien eteläpuolella vanha tie tontille johtavana tienä ja etelämpänä hylätynä, tilustiekäytössä. Ahvenjoen kohdalla kivistä tehty siltarumpu. Ahvenmäen kohdalla vanha tie häviää ja siitä etelään vanhasta tielinjasta jäljellä vain pieniä pätkiä (oletettavasti) nykyisen viitostien kupeessa. Tie on taas yhtenäisenä urana jäljellä Oravikosken eteläpuolella.

Ote pitäjänkartasta Paukarlahden eteläpuolelta. Melasen pohjoispohjukka ja Pyöreistenpuro kartan yläosassa vasemmalla.

Vanhaa valtatieä Paukarlahden koulun koillispuolella. Taustalla viitostie. Kaakkoon.

Koulun kaakkoispuolella, 5. Tien itäpuolella vanha tie on hävinnyt peltoon parin sadan metrin matkalla. Etualalla Jussillaan menevä tie.

Vanha siltarumpu Jussilaan menevältä tieltä 210 m etelään.

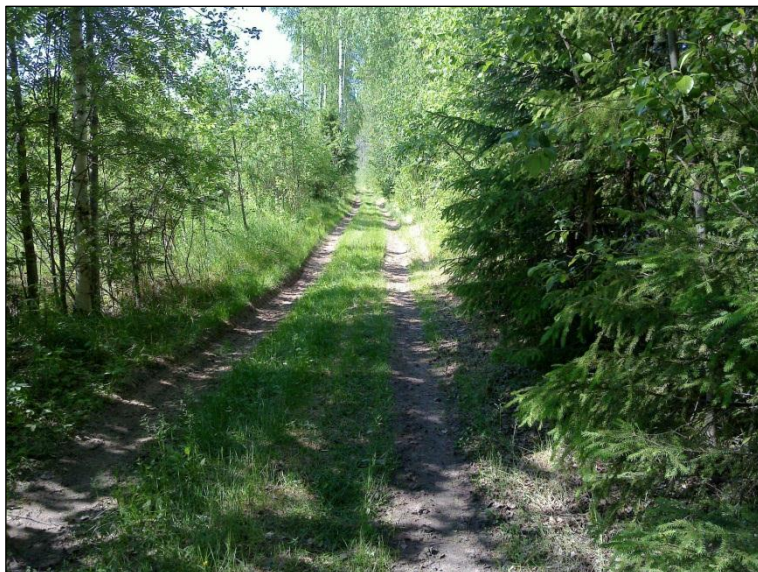

Vanhaa tietä Muinais-Saimaan rantatörmän päällä Melasenrannan pohjoispuolella. Etelään.

Kivistä tehty osin rikkoutunut siltarumpu Melasenrannan eteläpuolella.

Tietä Paalimäen itäpuolella.

Paalimäen itäpuolella.

Ahvenjoelta pohjoiseen.

Ahvenjoen siltarumpu.

Ahvenjoelta etelään.

Vanhan tien siltojen ja siltarumpujen koordinaatit:

6951793	528625	Humalajoen silta
6947817	530873	Paukajoen silta
6945537	531141	Pyöreisenpuron siltarumpu
6944733	531713	Melassenrannan pohjoispuolinen siltarumpu
6944009	532253	Melassenrannan eteläpuolinen siltarumpu
6942677	532149	Ahvenjoen siltarumpu

Pitäjäkarttaote Oravikosken kohdalta. Yhtenäistä vanhaa tielinjaa ei ole paikannettavissa.

Löytöpaikat

Nämä paikat eivät ole suojelukohteita

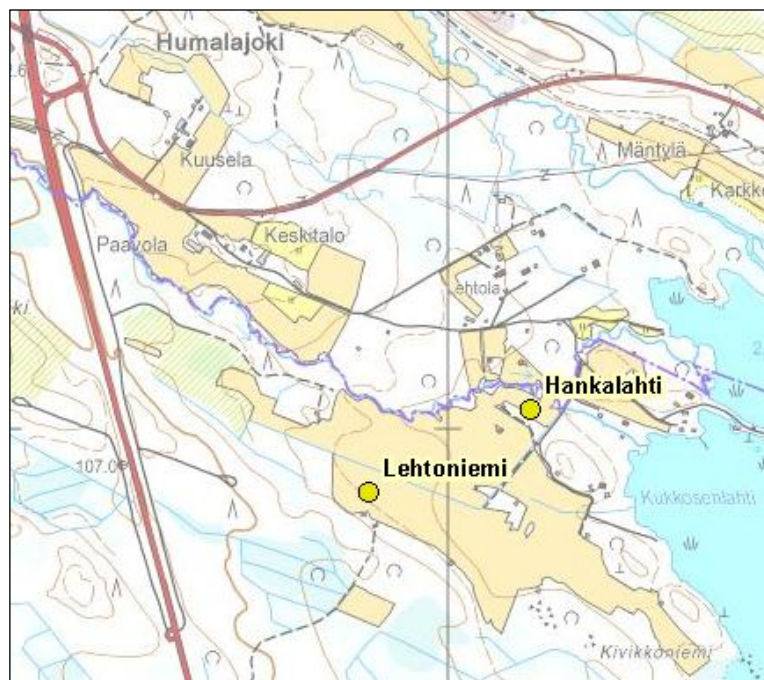
LEPPÄVIRTA HANKALAHTI

Mjtunnus: 420040011
Ajoitus: kivikautinen
Laji: löytö

Koordin: N: 6951 046 E: 530 187 Z: 82
X: 6953 960 Y: 3530 370

Tutkijat: Pesonen P 1998 inventointi, Jussila & al. 2011 tarkastus
Löydöt: Km 14438, 1 kpl rombimainen reikäkivi. löytäjä Antero Hyvärinen.

Huomiot: Peltoa. Jussila 2011: Paikalla ei havaittu asuinpaikkaan viittaavaa - Pelto kohtuullisesti tarkastettavissa. Topografia viittaa siihen että esine olisi veteen hukattu

LEPPÄVIRTA LEHTONIEMI

Mjtunnus: 420040013
Ajoitus: kivikautinen
Laji: löytö

Koordin: N: 6950 856 E: 529 817 Z: 87 ±1 m
X: 6953 769 Y: 3530 000

Tutkijat: Pesonen P 1998 inventointi, Jussila & al. tarkastus 2011
Löydöt: KM 21552 kaksoistaltilta, pellostä.

Sijainti: Leppävirran kirkosta 23,2 km luoteeseen.

Huomiot: Jussila 2011 Pelto oraalla mutta tarkasteltavissa. Loiva topografia, silttimaaperä. Vaikuttaa veteen hukatulta löydöltä.